گووتــار و فیکــری رۆشنــبیر و کاریگەری بەسەر کۆمەڵ …1 .. د. شەونم یەحیا

(1- 2)…

گووتاری رۆشنبیران و کاریگەریيان ، تەوەرێکە لە کارەکانم لەسەر رۆلی رۆشنبیران لە گۆرانکارییە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان ، رۆشنبیر زمانحاڵ و دەنگ و ڕەنگی میللەتەکەیەتی لەو رێگەیەوە هەموو بوارەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و رۆشنبیریی پێدەبینێت.
هەر کۆمەڵگەیە خاوەنی کۆمەڵێك نۆرم و بەها و ترادیسیۆنی تایبەت بە خۆی هەیە ، کۆمەڵگەی کوردیش خاوەن پێکهاتەیەکی فرە ئاین و نەتەوەیە بەرنامە رێژی و کارکردن بە فیکر و گوتارێکی دیاریکراو کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە ، بە شێکی زۆری سامپڵی توێژینەوەکەمان لەو بڕوایەدا بوون " ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی ناتوانێت فیکر و گووتارو بەرنامەی رۆشنبیران قبوڵ بکات ، چونکە بە ئیمتیاز کۆمەڵگەیەکی سیاسیەوە ئەوەندە کاریگەری حزب و سەرکردەکانی بەسەریەوەیە ، ئەوەندە کاریگەری رۆشنبیرانی بەسەریەوە نیە ، رۆشنبیری کوردیش بە شێوەیەکی رێژەی پلانی بۆ چاکسازی و گۆرانی کۆمەڵایەتی نیە، ئەگەر هەشیبێت زیاتر بەرنامەیەکی سیاسیە و بە پاڵپشتی حزبێکی سیاسی ، نەوەك گرووپێکی کۆمەڵایەتی "
توندوتیژی سیاسی لە کۆمەڵگەی کوردی کاریگەری لەسەر بەهەرم و گوتار و فیکری رۆشنبیراندا هەبوو ، ئەگەر گووتاری رۆشنبیرانی کورد توندوتیژ بووبێت ، ئەوا دەرئەنجامی توندوتیژیی داگیرکەرانی کوردستان بەرامبەر بە کورد بووە ، تەنانەت لە دوای راپەرینەوە بۆ رۆشنبیرانی دوای خۆیان ترانسفۆرم دەبێت ، ئەویش بەهۆی دروستبوونی شەڕی ناوخۆ لە نێوان حزبە کوردییەکان لە 1994 تا 1997 رۆشنبیران بە حوکمی نزیکی و کاریگەربوون بە ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری دەبنە بەشێك لەو شەڕ و بەرهەم و گوتاری رۆشنبیران دیسان گووتاریکی توندوتیژ لە خۆ دەگرێت ، لەو بارودۆخدا رۆشنبیران دابەشی سەر حزبە سیاسیەکان دەبن .

حمەسەعید حەسن لە کتێبی (تەور و شیعر) باس لە هەڵویستکی شاعیرێکی وەکو شێرکۆ بێکەس دەکات لە شەڕی نێوان (یەکێتی نیشتمانی کوردستان

و بزووتنەوەی ئیسلامی) لە 22/12/1993 ئەو شەڕە روویدا ، حمە سەعید دەڵێ (شێرکۆ بێکەس لە شیعری (هەتاو)دا نەك هەر فتوای کوشتنی ئەندامانی بزووتنەوەی ئیسلامی دەدات، بەڵکو داواش دەکات بکرێن بە (زووخاو) ، لەبەر ئەوەی ئیسلامیەکان دژی ژن و شیعرن ، لەبەرامبەریشدا مەلا عوسمان ڕێبەری بزووتنەوەی ئیسلامی داوا لە چەکدارانی حزبەکەی دەکات کە هەرچی توانایان هەیە لێنان بدەن ، لێرەدا مەلا عوسمان مەبەستی چەکدارانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانە . حمە سەعید حەسن دەڵێ "مەلا عوسمان ڕێبەری بزووتنەوەی ئیسلامی لە شێرکۆ بێکەسی شاعیر دلۆڤانترە ، چونکە مەلاکە تەنیا داوای لێدانیان دەکات ، شاعیر داوای سوتاندنیش دەکات ".
هەروەها مهاباد قەرەداغی لە لێکۆڵینەیەکی دا لەسەر شیعرەکانی شاعر (شێرکۆ بێکەس) لە کتێبی (ژن و کۆمەڵگا لە قۆناغی باڵندەیی شێرکۆ بێکەس دا) کار لەسەر ئەو شیعرانە دەکات کە تێدا شاعیر باس لە گرنگی رەگەزی مێ لە کۆمەڵگە و ئازارەکانی ئافرەت و سیستەمی باوکسالاری و چەوساندنەوەی ژن لە کۆمەڵ دەکات.

دەتوانین بڵێین لە ئەنجامی تیشك خستنە سەر گووتار و شیعرەکانی شێرکۆ بێکەس وەك ڕۆشنبیرێك لەم دوو نموونەیەدا بۆمان بەدریاردەکەوێت کە ڕۆڵی شێرکۆ وەك ڕۆشنبیرێك لە بوارێکەوە بۆ یەکێکی تر جیاواز بووە ، لە بەرهەمەکانی پارادۆکسێکی گەورە لە نێوان بواری سیاسی و کۆمەڵایەتی دەبیندرێت ، ڕۆڵی شێرکۆ لەو شیعرانەی کە باس لە واقیعی کۆمەڵگە دەکات لە ڕووی کۆمەڵایەتیە شێرکۆ وەك کەسایەتێکی زۆر (ئازادیخواز ، لێبوردە ، و دلۆڤان ، یاخیبوو لە کۆمەڵگەی باوکسالاری ، نەهیشتنی چەوساندەوە لەسەر ژن و داکۆکیکردن لە مافەکانیان) . لەبەرامبەر ئەوشدا کاتێك شێرکۆ دەکەوێتە ناو گەمەی سیاسیی و ململانێ سیاسیەکان بە تایبەتی لە کاتی شەڕی ناوخۆ شاعیر بۆ لایەن نابێ و گووتار و بەرهەمەکانی تێکەڵ بەو دۆخە نێگەتیڤە دەبێت ، بۆیە کەسایەتی شێرکۆ و هەڵوێستەکانی زۆر توندوتیژ ، تەواو پێچەوانەی ئەو ڕۆڵەیە کە شاعیر لە ڕووی کۆمەڵایەتیەوە دەیگێڕێت .

بۆیە گرنگە لەڕووی سیۆسیۆلۆژیای ئەدەب و هونەرو تەواوی بوارەکانی دیکەی ڕۆشنبیری کار لەسەر بە عقڵانی کردنی خۆشەویستی بۆ نەتەوە وڵات و حزب بکرێت ، چونکە توندڕەوی کردن لێیان دەرئەنجامی نێگەتیڤی لێ دەکەوێتەوە ، ڕۆشنبیران بەهۆی ئەو بارودۆخەوە ڕۆڵیان بزردەبێت هەڵویستەکانیان لە نێوان لایەنگری ئایدیۆلۆژیایەکی سیاسی و بۆ لایەنی و تەنیانەت ئەوانەی دەکەونە

ناو ململانێ یەکانی شەڕ گووتار و بەرهەمەکانیشیان چوارچێوەی بابەتی تێدەپەرێنیت.
لەلایەکی دیکەوە بەشێك لە سامپڵی توێژینەکەماندا پێیان وابوو بەلێ "ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی پەیام و دیسکۆرسی رۆشنبیرانی قبوڵکردووە و رۆشنبیرانیش دەورێکی گرنگیان لەو رووەوە بینیوە "لە هوشیارکردنەوەی هاوڵاتیان و شکاندنی بێ دەنگیان لە بەرامبەر هەبوونی نادادپەروەری و نەبوونی شەفافیەت و گەندەڵی و دەسەڵاتی کلیبتۆکراتی (چەتەسالاری) و تاکڕەوی و دروستکردنی رەخنەی سیاسی لە پێناو زیاتر بە دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە ، جگە لەمە رۆڵیان لە دامەزراندنی چەندان بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و گۆرینی یاساکانی تایبەت بە باری کەسی …. هتد هەموو ئەمانە بەرهەمی رۆشنبیران بووە لە رێگای میدیاکانەوە کاریگەریان بەسەر هاوڵاتیانەوە هەبووە. ”
ئەو ئاستەنگانەی کە وا دەکات ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی بەرهەمی بیری رۆشنبیران قبوڵ نەکات لەوانە:-
1- بۆ جیاوازی فکر و گوتاری رۆشنبیران چونکە لە هەرێمی کوردستان رۆشنبیران جیاوازن ، رۆشنبیری ئاینی و رۆشنبیری نادینی واتا عەلمانی هەیە ، بۆیە گووتارەکانیان لەیەکدی جیاواز و کاریگەریشیان لەسەر ستراکتۆری کۆمەڵگە جیاواز دەبێت، کاتێك کە دەڵین رۆشنبیری ئاینی ئەوا قۆناغی ئەکتەری رۆشنبیری ئاینی تێپەراندووە و لەبازنەی رۆشنبیری ئاینی یە.

2- داب و نەریتی کۆمەڵایەتی بونیادی خێڵەکی و دواکەوتوویی کۆمەڵگەی کوردی و زاڵبوونی ترادیسیۆنەکان بەسەر ڕەفتاری تاکەکان ، کۆ بیرکردنەوە ، لە خیتابی کۆدا رۆشنبیران ئاستی گووتاریان دادەبەزێت، چونکە لە نێوان ویژدانی گشتیدا گووتاری رۆشنبیران گووتارێکی شاز دەبێت.

3- نەبوونی گروپێکی رۆشنبیری بە هێز بۆ ئەوەی بتوانن گووتار و بەرنامەیەکی بە هێزیان هەبێت لە دەرەوەی حزبە سیاسیەکان و دەسەڵات لە پێناو گۆرانی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەرەو بارودۆخێکی باشتر.

4-کاریگەرییەکانی ئاین لەسەر بڵاوکردنەوەی گووتار و بەرهەمی رۆشنبیران ، لە کۆمەڵگەی کوردیدا پیاوانی ئاینی لە مینبەری مزگەوتەکان لە رێگای گوتاری هەینی یەوە هێرش دەکەنە سەر بەرهەمی رۆشنبیران و ڕەخنە لە بەرهەمەکانیان دەگرن و خەڵکی هان دەدەن دژ بە رۆشنبیران بە تایبەتی ئەوانەی بیرکردنەوەیەکی علمانیەکان هەیە ،واتا دەست تێوەر دان و چاودێرکردنی بەرهەمی رۆشنبیران لەلایەن

ئیسلامی رادیکاڵەوە ، یەکێکە لە گەورەترین بەربەست لە بەردەم رۆشنبیران کە نەتوانن بە ئازادی بیروڕایەکانیان دەرببڕن .

5- غیابی رۆشنبیران لە نێو دامەزراوە ئەکادیمی یەکان ، ئەمەش بە یەکێك لەو گرفتانە دادەنرێت کە کۆمەڵگەی کوردی بەرهەمی رۆشنبیران قبوڵ نەکات .

لێرەدا پێمان وایە کە ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی بە هۆی ئەوەی فرە ئاین و فرە نەتەوەییە و پێکهاتەیەکی ئالۆزە بۆیە پێشوازیکردن لە گووتارو بەرنامەو فیکرێکی دیاریکراو کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە .
لە هەرێمی کوردستان تا پێش هاتنی داعش لە 2014 باڵی ئاینی بە شێوەیەکی گشتی و گووتاری پیاوانی ئیسلامیزمی توندڕەو بەتایبەت هەژموونی یەکجار بە هێزی بەسەر بونیادەکانی دیکەی کۆمەڵگە هەبوو . تەنانەت سیاسەت و دەسەڵاتیش لە هەرێمی کوردستان کەوتبووە ژێر کاریگەرییەکانی و نەی دەتوانی لێ دەربچێ ، چونکە دەسەڵات بەگشتی لە پێناو مانەوەی موجامەلەی پیاوانی ئاینی دەکرد .

دەسەڵات کار لەسەر زۆرینە دەکات ، پێویستی بە دەنگی زۆرینەیە نەك کەمینە ، کە ئەویش نوخبەی رۆشنبیرانە بە تایبەتی ئەو رۆشنبیرانی سەربەخۆ و علمانین ، بیگومان لە پرۆسەی مانەوەی دەسەڵاتیش زۆرینە بڕیار دەدات ، کۆمەڵگەی کوردی ستراکتۆریکی حزبی و سیاسیە و ئاینیە ، ئەمەش بە یەکێك لەو هۆکارانە دادەنرێت کە دەسەڵاتی سیاسی لە پاڵ ئاین و زۆرینەدا بێت ، نەك نوخبەی رۆشنبیران .
بۆیە ئەگەر گووتارو پەیام و فکری رۆشنبیران بە تایبەتی ئەوانەی سیکۆلارن لەلایەن ستراکتۆری کۆمەڵگەوە قبوڵ نەکرێت ، هۆکارەکەی بۆ ئەوە دەگەرێتەوە کە ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی ستراکتۆرێکی بە حزبی و سیاسی و بەئاین کراوە ، و ئەو رۆشنبیرانەی کە پاشخانێکی ئاینی لە پشت رۆشنبیری ئەوانەوەیە ، پێشوازیکردن لە گووتار و فکریان لەناو کۆمەڵ بۆیان ئاسانترە ، وەك لە گووتاری رۆشنبیرانی سیکۆلار و سەربەخۆ ، چونکە ئەوان لەلایەن دەسەڵات و ترادیسیۆنەکانی کۆمەڵ و بڕوادارانی ئیسلامیزمی رادیکاڵ تکفیر و ڕیگریان ڵی دەکرێت.

بەڵام دوای هاتنی داعش هاوکێشەکان بۆ دۆخێکی تر دەگۆردرێن ، گووتاری رۆشنبیرانی سیکۆلار بە شێوەیەکی فراوانتر لەسەر ئیسلامی رادیکاڵ و بە دیدێکی رەخنەی لەسەر رەهەندەکانی ئاین قسە دەکەن ، بەڵام ئەمجارەیان بۆ ئەوەی رووبەرووی تکفیر و هەڕەشەی توند ببنەوە . بەر لە هاتی داعش رۆشنبیرانی سیکولار نەیاندەتوانی بە

ئازادی خۆیان ڕەخنە لە فیکر و تێکستە دینیەکان و مەلاکان بگرن بەتایبەتی ئەوانەی فیکری توندڕەوییەیان بڵاو دەکرد و جیهادی بوون ، یەکسەر لەلایەن حزبە ئیسلامیەکان و هەندێ لە مەلاکانەوە تەکفیر دەکران ، بەڵام دوای ئەوەی داعش هێرشی کرد سەر هەرێمی کوردستان و بەناوی دەوڵەتی خەلافەتی ئیسلامی و ژن و کچی یەزیدیەکانیان وەك سەبایە گرت و دەست درێژیان کردە سەریان و جگە لە کوشتنی هەزاران هاوڵاتی ، دەرگا بۆ ڕۆشنبیرانی سیکولار زیاتر کرایەوە بۆ ئەوەی بە راشکاوی بۆچوونی خۆیان لەسەر توندڕەوی ئاین بەتایبەتی ئیسلامیزمی رادیکاڵ بڵێن ، بەڵام ئەمجارەیان بۆ ئەوەی رووبەرووی تکفیر و هەڕەشە ببنەوە.
دکتۆرا لە زانکۆی سۆربۆن پاریسی یەك

---

١٠ پرسیار سەبارەت بە ڕیفراندۆم ... دکتۆر عەبدولڕەحمان مەولود

ڕیفراندۆمی کوردستان لەبەردەم ژمارەیەك پرسیاری بێ وەڵامە. لێرەدا هەندێك لەم پرسیارانە دەخەینەروو و پێشنیارێکیش دەخەینەروو بۆ چۆنیەتی کردنی ڕیفراندۆم.

یەکەم،

هەرێمی کوردستان دەزانێ ئەگەر ملیۆنیش نەبێت ، ئەوا چەند سەد هەزار بەرمیل نەوت دەفرۆشێ کەچی هەر قەرزارین !
پرسیار ئەوەیە: ئایا کوردستان بەرگەی ئەوە دەگرێ سەربەخۆیەکەشی بەدەردی نەوتەکە ببات ؟

چۆن پێویست بە گۆڕینی دەستەی سەرپەرشتیاری نەوت فرۆشتن بە هەموان ئاشکرایە (Common Knowledge)، ئاواش ناکرێ مەسەلەی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیش بە هەمان دەستە بسپێردرێ.

دووەم،

هەرێمی کوردستان دەستیکرد بە نەوت فرۆشتن، لەبەرامبەردا حکومەتی عیراق ١٧ بلیۆن دۆلاری سالانەی داهاتەکەی بڕی.

پرسیار ئەوەیە: ئایا هەرێمی کوردستان ئامادەکاری کردوەوە بۆ پەرچەکرداری حکومەتی عیراق، ئێران، تورکیا و ئەوانی تریش بەرامبەر هەر بریارێکی سەربەخۆیی.

هەرێمی کوردستان بەم هەلومەرجە سیاسیەی ئیستا بەرگەی هیچ ئابلۆقەیەکی ئابوری ناکات.

سێیەم،

دەڵێن دوا ئامانجی ڕیفراندۆم سەربەخۆییە نییە، تەنها مەبەست لێی ئەوەیە کە بە دەست و دوژمن نیشان بدریت کە گەلی کورد پشتیوانی جیابوونەوەو پێکهێنانی دەوڵەت بوون دەکات.
ئەگەر سەربەخۆیی مەبەستی ڕیفراندۆم نەبێت، ڕیگای ئاسنتر و بەمەسرەفتر هەیە بۆ نیشاندانی پشتیوانی خەلکی کوردستان بۆ جیابونەوە پێکهێنانی دەوڵەت ، ئەویش ڕاگیرییە (Polling).
پرسیار ئەوەیە: کە سەربەخۆیی ئامانجی ڕیفرادۆم نییە ، کوردستان بۆ ڕاگیری لەجیاتی ڕیفراندۆم ناکات؟

بۆ ئەوەی بزانرێت شەکر شیرینە، پێویست ناکات فەردەیەك شەکر بخۆرێت، تەنها کەوچکێکی چا بەسە. بۆ ئەوەی بزانرێت خوێ سوێرە، پێویستت بەچەند گرامێکە نەك تەنێك خوێ. ڕاگیریش تەنها بە وەرگرتنی نمونەیەك (Sample) لە ڕای خەلکی کوردستان دەتوانێ ڕای خەلکی کوردستان بۆ مەسەلەی سەربەخۆیی نیشانبدات. ئەم بابەتە زانستییە و دەست و دوژمن لێی تێدەگەن. ڕاگییری بەمەسرەفتر و ئاسانتر لە ڕیفراندۆم و ئەم مەبەستەی سەرەوەش دەپێکێ.

چوارەم،

ووشیار زێباری لە بەرچاوی دونیا لەسەر گەندەلی لە بەغداد دەرکرا، کەچی ئەو سەرپەرشتی ڕیفراندۆم دەکات. ئەمە چی بە دەست و دوژمن دەڵێت ؟ ڕایەك هەیە دەڵێت، چونکی زێباریان لە بەغدا دەرکرد، ئەو دەیەوێت لە کوردستانەوە تۆڵە بکاتەوە.
پرسیار ئەوەیە، ئایا کردنی ڕیفراندۆم بە پلانە یان مەزاجی تاک، پەرچەکردار و تەوەکولییە ؟

ناکرێ چارەنوسی میللەتێك بدرێتە دەست قەدەر، مەزاج یان تۆڵە کردنەوە. ئەگەر ئەم بابەتە مەزاجی، شەخسی و پەرچەکردار نییە، کوا پلانەکان بۆ ڕووبەرووبوونەوەی مەترسیەکان (Risk Management) ؟
لەمەسەلەی نەوت فرۆشتنەکەش بە پارتی و نێچیرڤان بارزانیمان ووت: نرخی بەرمیلی نەوت و نرخی دۆلار بەدەست ئێوە نییە، عیراق بە

پەرچەکردار نابێت. کەچی گوێیان نەگرت. ئایا دەکرێ هەمان هەلە دوبارە ببیتەوە ؟

پێنجەم،

بە دوای تێکشکانی داعش لە موسل، تورکیا خوازیاری بەردەوامی ئەو پەیوەندیە ناهاوسەنگەی ئێستایە لەگەل هەرێمی کوردستان. بە ئەم مەبەستەش تورکیا هانی هەرچی زیاتر دورکەوتنەوەی هەرێمی کوردستان دەدات لە بەغدا. بە بەرژەوەندی ئێران هەمان کار، شای ئێران بەرەحمەتی مەلا مستەفای کرد.
پرسیار ئەوەیە: ئایا ئەم ڕیفراندۆمە بە فیتی تورکیایە ؟ بە ڕازیکردنی تورکیایە ؟ ئایا هەرێمی کوردستان چ قازانجەك دەكات لە ژێر دەستەیی /وابەستەیی تورکیا ؟ کاریگەری ئەم وابەستەییە چییە لەسەر خەباتی گەلی کورد لە باکور و ڕۆژئاوا ؟

هەلومەرجی سیاسی و ئابوری ئێستای هەرێمی کوردستان و هێرشی داعش بۆ سەرکوردستان پێمان دەلێت چەمانەوەی چەند سالەی هەرێمی کوردستان (پارتی) لە بەردەم تورکیا هیچی لەشین نە بوو. هەر هیوایەك لەسەر ئەوەی لەچەمانەوەی زیاتر لەبەردەم دەرگای تورکیا هیچی لە شین دەبێت سەرابە. بەپێچەوانە تورکیا خۆی لەبەردەم هەلوشاندەوەیە، هەرچی زوتر خۆ دورگرتن لە تورکیا لەبەرژەوەندی کوردستاندایە.
لەمەش زیاتر، هەمو ئەو قازانجەی هەرێمی کوردستان گەیاندویەتی بەتورکیا، بە نیوەی ئەم مەسرەفە لەگەل ئێراق، ڕەنگە کورد کێشەی لەگەل ئێراقدا نەمێنێت. ڕەنگە بە نیوەی ئەم مەسرەفەی (Investment) لە تورکیا کرا، ئەگەر لە ڕۆژئاوا بکرایە، هەرێمی کوردستان بگەیشتبایە سەر دەریایی ناوەراست.

شەشەم،

لەگەل ڕوخانی ئێراق لە ٢٠٠٣ پێشنیار جۆراوجۆر بۆ سەربەخۆیی کوردستان خراوەتەوەروو. جدیتریان کارکردن بوو لەسەر هاوشیوەی ئیگلیزەکان لە هۆنگ کۆنگ. واتا، پێشخستنی ئابوری، پیشەسازی و ڕیفۆرمی سیاسی. زامنکردنی ئازادی تاك و ڕای جیاواز، مافی ئافرەتان و مافی مرۆڤ.
کارکردن هاوشیوەی ولاتی بریتانیا ، نەك هەر زامنی سەروەری تاکی کوردستانی دەکرد، بەلکە مەترسیەکانی سەر سەربەخۆیی کوردستانی دەگەیاندە نزمترین ئاست.
ببینە، سەرەرای ڕادەستکردنی هۆنگ کۆنگ بە سین لە ١ی تەموزی سالی ١٩٩٧، سین بریاریدا بەهۆی جیاوزای لە سەرخان، ژیرخان و کەلتۆر

وەك خۆی بهێلێتەوە و جیاواز بیت لە ولاتی دایك، واتە سین. کوردستانیش چۆن هەنگ کەنگ بەناو/یاسا سەر بەسینە، بەلام لەهەمو شتێك جیاوازە، دەیتوانی بەناو/یاسا هەر سەر بەئیراق بێت، بەلام لە هەمو شتێك جیاواز بێت.

پرسیار ئەویە: ئایا ئیستا درەنگە بۆ ئەوەی سەربەخۆی خۆمان لە ئەرزی واقع بسەپێنین؟ بەبێ ئەوەی دوژمنانی سەربەخۆیی کوردستان لە خۆمان بورژێنین؟

ئەستاش درەنگ نییە، بۆ ئەوەی سەربەخۆیی بەپلان جیبەجی بکرێت و مەترسی سەرئەم سەربەخۆیەش بۆ نزمترین ئاست دابەزێنرێت. دەکرێ سودی گەورە لە شیوەی کاری بەریتانیا لە هەنگ کەنگ وەربگیری بۆ ئەم کێشەیە. نەزانییە ئەگەر خۆمان روبەروی ئەگەری مان و نەمان بکەینەوە، لەکاتێکدا ڕێگاچارەیتر بۆ سەربەخۆیی هەیە؟

حەوتەم،

لە سیاسەتدا کۆنسێپتێك هەیە پێی دەلێن لێگەسی (Legacy) . بەگشتی لەسیاسەتدا لێگەسی مانای “سیاسی بەچی دەناسریتەوە” چۆنە چۆتە مێژوو. بۆ نمونە، لێگەسی رۆنالد ڕێگن کۆتایی هێنان بەشەری ساردە و دواتریش ڕوخانی دیواری بەرلینە. لێگەسی جۆرجی بۆشی باوك، بەرپاکردنی شەری کەنداوی یەکەمەو بۆشی کوریش ڕوخانی ڕژێمی سەدامە لەدەسەلات. بەهەمان شێوەش کلینتۆن، ئۆباما ، تاتشر، بلێر، شیراك … تاد، هەریەك لێگەسی خۆی هەیە.

بارزان و بنەمالەی باررزانی ناوەکی دیاری بزاڤی نیشتمانی کوردستانن. دەوری بارزانییەکان گەیشتە لوتکە کاتێك رەحمەتی مەلا مستەفا سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلولی دەکرد. بەلام، بەداخەوە ئەم شۆرشە شکستی هینا. ئەوانەی بەچاوی ڕەخنەگرانە سەیری ئەم شکستە دەکەن دەلێن ئاشبەتالی کرد.

نسکۆ بێت یان ئەشبەتال، هەمو لایەك لەسەر ئەوە کۆکن شۆرشی ئەیلول شکستی خوارد. بۆیە رەحمەتی مەلا مستەفا بۆ ڕابەری شۆرشێکی شکستخواردو چووە ناو مێژوو. واتە لێگەسی رەحمەتی مەلا مستەفا بەشکستدانی شۆرشی ئەیلولە.

مافی بەرێز مەسعود بارزانییە کە بیر لەوە بکاتەوە، ئەو بەشیوەیەکی جیاواز بچێتە ناو مێژوو و شکستەی باوکی ڕەحمەتی قەرەبو بکاتەوە. بەلام لەماوەی دەسەلاتداریەتی بەرێز مەسعود بارزانی کار ئیجابی بۆ کۆمەلگای کوردستان زۆر کەمکراوە. سلبیەکان لە ئیجابیەکان زیاترن.

پرسیار ئەوەیە: ئایا بەرێز مەسعود بارزانی ڕیفراندۆمی بۆ سەربەخۆیی کوردستانە یان بۆ دروستکردنی لێگەسی بۆ خۆی و بنەمالەی بارزانییە ؟

بەرێز مەسعود بارزانی ماوەیەکی کەمی ماوە لەسیاسەت، چ بەهۆی تەمەنی بێت یان فشاری کۆمەلگای کوردستان. ئەو دەیەوێت لەو ماوە کەمەی لە بەردەمی ماوە لە سیاسەت لێگەسیەکی ئیجابی بۆ خۆی و بنەمالەکەی دروست بکات. بیرکردنەوە لە لێگەسی ئیجابی کارێکی خراپ نییە. بەلام، ئەمە ڕیفراندۆمە بێ بەرنامەیە رەنگە وەلامدەرەوە نەبێت.

هەشتەم،

پارتی دەزانێت بەبێ چارەسەرکردنی کێشە سیاسیەکانی لەگەل گۆڕان ئەنجامی ڕیفراندۆم، ئەگەر بکرێت، دلخۆشکەر نابیت. پارتی بە چارەسەرکردنی کیشەکانی لەگەل گۆڕان بەهەمان شێوەی کارکردنی (Method) لەگەل یەکێتی مامەلە دەکات.
پرسیار ئەوە: ئایا پارتی لەوە گەیشتوە گۆڕان جیاوازە لە یەکێتی؟ پارتی لێکەندەری ئەم جیاوازیە تێناگات؟
تا ئەوکاتەی پارتی جیاوازی نێوان یەکێتی و گۆڕان نەبێنێت ناتوانێ گرفتەکانی لەگەل گۆڕان چارەسەر بکات.

نۆیەم،

چونکی هیچ ئامادەکاریەك بۆ روبەروبونەوەی مەترسیەکانی سەر سەربەخۆیی کوردستان نەکراوە، بەرێز مەسعود بارزانی ئامادەیی مردن نیشانی خەلك دەدات لەکاتی مەترسیەکان.
ئەمە ڕاستە لە میژوودا ولاتان بۆ سەربەخۆیان قوربانی ملێنیان داوە. سەیری ولاتی جەزایر بکەن. بەلام، ئەوەش ڕاستە ئەوانەی بانگەوازی قوربانیدان دەکەن، دەبیت پشت ئەستور بن بە کۆدەنگی هاونیشتمانیان.

پرسیار ئەوەیە: پارتی چۆن دەتوانی داوای قوربانی لەخەلک بکات و ئامادەش نەبیت گوێیان لێبگرێت و بارزانی بلێ ئیمە حیساب بە دەنگی جیاواز/نارزای ناکەین ، با هەلپەرن ؟

ئایا پارتی نازانێ تەنانەت حکومەکەی ئیئتلافی بوو ؟ ئایا نازانی لە دوایین هەلبژاردن لە ٦٢٪ خەلکی کوردستان دەنگیان بە پارتی نەداوەوە و لە ئێستاشدا ئەم دەنگانە زیادی کردەوە.
ئەگەر کۆمەلگای کوردستان بێگومان بن لە نیەتی ڕیفراندۆم، ئەگەر

بزانن مەبەست لە ڕیفراندەم بەرژەوەندی حیزبیە نەك بەرژەوەندی گشتی چۆن ئامادەی قوربانیدانیان دەبن ؟

دەیەم،
هەمو لایەك دەزانن كە پارتی بەرژەوەندی حیزبی لەم بابەتی ڕیفراندەم هەیە. بەلام، بەداخەوە ئەوان ئینكاری ئەم بابەتە دەكەن و پێداگری لەسەر ئەوە دەكەن كە ئەوان ئەم كارە بۆ بەرژەوەندی خەلكی كوردستان دەكەن ، كەوا نییە.

پرسیار ئەوەیە: ئایا ناكرێت ڕیفراندەمێك بكرێت هەم حیزب و هەم نیشتمان لێی سودمەند بن؟

بەلێ دەكرێت. با سەرتا كێشە سیاسەكانی ناومالی كوردی چارەسەر بكەین. كیشە یاسایەكانی بەردەم ڕیفراندەم چارسەر بكەین. متمانەی هاولاتیان بەدەسەلات بگەڕێنینەوە. ئینجا هەمو لایەك بە پلانێكی تۆكمە، دوربین و درێژ ماوە پلانی سەربەخۆیی دابنێن. سەربەخۆیەك بە پشتیوانی هاولاتیانی كوردستان بێت، بە سەروەری ئەوان بێت و بەكەمترین زەرەییش بێت.

دەرئەنجام
باشترین بژاردە بۆ مەسەلەی ڕیفراندەم ، ئەسپاردنیەتیەتی بۆ دوای هەلبژاردنی پەرلەمان و سەرۆكایەتی هەرێم.
ڕیفراندەم لە دوای هەلبژاردن باشترە چونكی:
یەك، كێشەی یاسایی نابیت. پەرلەمانی نوێ دەتوانێ تاوتوی ئەم بابەتە بكات.
دوو، هەلبژاردن دەتوانێ كێشە سیاسەكانی ئیستای كوردستان تا ڕادەیەكی باش چارەسەر بكات و كۆدەنگی نیشتیمانی لەسەر ئامانج و چۆنیەتی كردنی ڕیفراندەم بەدەست بێنێت.

پارتی دەتوانێ، مەسەلەی ڕیفراندەم و سەربەخۆیی كوردستان بكاتە كرۆكی كەمپینی هەلبژاردنی. بەمەش بەرژەوەندە حیزبیەكان و بنەمالەكانیان بپارێزن.

گۆڕان و ئەوانیتریش دەبێت بزانن هەلومەرجی سیاسی عیراق دوای شكستی داعش وەك ئیستا نابیت. بۆیە، دەبیت خۆیان بۆ بریار و ڕووداوی گەورە ئامادە بكەن و دەوری تەماشاكەر نەبینن یان بە پەرچەكردار كار نەكەن.

یادەوەرییەکانی گایشا … خەندە حەمید

ئەو فیلمەی زیاد لە چەند جارێک بینیومە و هەموو جارێک بۆ من شتێکی نوێی پێیە، لەلام زۆر پەسندە دەتوانم بڵێم فیلمی هەموو سەردەمەکانە. فیلمێک کە لات ڕوون نییە دیمەنەکانی بەرەو کوێت دەبەن؟ لە یادەوورییەکانی گایشا دەچیتە نێو جیهانێک کە پڕە لە نهینی، فێڵ و پلان بۆ مانەوەی خۆت و لە ناوبردنی ئەویتر، هەروەها ئەو یادەوەری و نۆستالیژییانەی کە نمایش و گێڕانەوەکان دەیان کات بە یادەوەری. لەگەڵ ئەوانەشدا ئەم فیلمە زۆر شتمان پێ دەڵێت سەبارەت بە کولتووری ژاپۆن. فیلمەکە لە ڕۆمانی ڕۆمانووس Arthur Golden وەرگیراوە بەناوی ((Memoirs of a Geisha)). ئارسەر نووسەرێکی ئەمریکییە، پسپۆڕی لە مێژووی هونەردا هەیە، هەروەها لە هونەری ژاپۆنیدا شارەزایە. دڵنیام هەستێکی ئەدەبی جوان لە ڕۆمانەکەدا هەیە، هەروەک چۆن پێم وایە ئەو فیلمە یەکێکە لەو فیلمانەی کە وەک ڕۆمانەکە جوان بەرجەستە کراوە، بە پێچەوانەی زۆرێک لەو فیلمانەی کە لە ڕۆمان وەرگیراون و بەم شێوەیە نین، واتا وەک ڕۆمانەکانیان جوان نین. هەروەها لە لایەن دەرهێنەر Rob Marshall کاری دەرهێنانی بۆ کراوە، نۆڤەمبەری ٢٠٠٥ بڵاوبۆتەوە. فیلمی یادەوەرییەکانی گایشا بە دیمەنێکی ئازاراوی دەستپێ دەکات، دوو خوشک لە لایەن دایک و باوکە هەژارەکەیانەوە بۆ بازاڕی کڕین و فرۆشتنی مرۆڤ دەفرۆشرێن لە کیۆتۆ (Kyoto). خوشکە گەورەکە لە ڕووی جەستەییەوە تەواو ئامادەیە بۆ سێکسفرۆشتن، بۆیە ڕاستەوخۆ دەبردرێت بۆ سۆزانیخانە، لە کاتێکدا خوشکە بچوکە نۆ ساڵانەکە وەک خزمەتکار دەبرێت بۆ ماڵی گایشاکان و لەوێ ئیشی پێدەکرێت، بێ ئەوەی هیچ پاداشت و مانگانەیەکی هەبێت. تا ئەوکاتەی کە گەورە دەبێ بۆ ئەوەی بزانن لێهاتوو و گونجاوە بۆ بوون بە گایشا، ئەوجا پاداشت وەردەگرێت، چونکە گایشاکان بەرانبەر بەو خزمەتەی دەیکەن پاداشت وەردەگرن.

بوونی گایشا لە کولتووری ژاپۆنی زۆر باوبووە، تەنانەت ئێستاش گایشا بە شێوازی خۆی هەیە. لە کاتێکدا گایشا وەک هونەرمەند ناسێنراوە، چونکە ئەوان سۆزانی نین بەڵکو ئیشی سەرەکی گایشا

ئەوەیە کە خزمەت یاخود میوانداری و هاودەمی پیاوەکان بکات، بەوەی گفتوگۆیان لەگەڵ بکات یاخود خواردن و خواردنەوەیان پێشکەش بکات، هەندێک جاریش سەما و میوزیک و گۆڕانی دەڵێن. هەر بۆیە لە کولتووری ژاپۆنیدا گایشاکان نایاسایی نەبوون. دەکرێ ئەوان وەک خزمەتکار یاخود هاودەمێک بۆ پیاوە باڵادەستەکان ببینرێ، کە وایان لێ بکات هەستێکی تایبەتیان هەبێت لە کۆبوونەوە و کات بەسەربردنەکانیاندا.

دوای فرۆشتنی Chiyo (کچە بچووکەکە) بە ماڵی گایشایەک، دوای گەورەبوونی لەلایەن گایشایەکی تری بە ئەزموونەوە دەکەدرێت و پەروەردە دەکرێ تەنانەت ناوەکەشی دەگۆڕدرێ بۆ سایەری. خانمەکە ناوی مامیایە، سایەری پەروەردە دەکرێ و ڕاهێنانی پێدەکرێ، سکوڵی میوزیک و سەما و چێنییەتی گفتوگۆی باڵا دەخوێنێ. لەڕێدا پرسیار ئەوەیە ئایا گایشا بە مانای هونەرمەند دێت؟ ”بەجەختی وشەی گایشا واتا هونەرمەند، بۆ ئەوەی ببی بە گایشا دەبێ وەک ئیشێکی هونەری جوڵاو بڕیارت بەسەردا بدرێ. ناتوانی بەخەت بەڕێی گایشای ڕاستەقینە، تاکو بە یەک نیگا پیاوەک لەنێو هەنگاوەکانیدا نەوەستێنی.” لەڕێدا دەرک بەوە دەکرێ کە گایشا لەسەر ویست و حەزی پیاوانە پەروەردە و ڕاهێنانی پێدەکرێ. ئەوەی بەدیدەکرێ پیاوەکان ئەوان وەک بوکەڵەیەک بۆ کات بەسەربردن و چێژ وەرگرتنی خۆیان دەبینن، نەک وەک هونەرمەندێک. هەرچەندە هەمووان بە سەماکەی سایەری سەرسامن، بەڵام لە ڕاستیدا سەرسامن بە جوانییەکەی نەک توانا جەستەیی و هونەرییەکەی. چونکە چاوەکانی سایەری ڕەنگی دەریایان هەیە، بەڵام ئاگر لە دەمی هەر کەسێک بەردەدات کە دەیبینێ. ”گایشا ڕووخساری خۆی ڕەنگ دەکات بۆ ئەوەی ڕووخساری بشارێتەوە، چاوەکانی ئاوێکی مەنگ و قووڵن. بۆ گایشا نییە کە بیەوێت. بۆ گایشا نییە کە هەست بکا. ئەو هونەرمەندی جیهانێکی سەرئاوکەوتووە، کە سەما دەکات، گۆڕانی دەڵێت، خۆشیت پێدەدات، هەرچییەک کە بتەوێ. ئەوەی دەمێنێتەوە سێبەر و نهێنییە.”
لە کولتووری ژاپۆنیدا، مرۆڤەکان دیسپلینکراون، سنوور و یاسای توند بۆ هەڵسوکەوت و ڕەفتارنواندنیان لەگەڵ یەکدی بۆ دانراوە، بەڵام گایشاکان دووجار دیسپلینکراون، هەم وەک تاکێکی ژاپۆنی و هەم وەک کچە گایشایەک کە دەبێ پابەند بێت بەو دەستوور، یاسا و ڕێسایانەی لەسەری ڕاهێنراوە، کە ئەو ڕێسایانەش لە خزمەت خواست و ویستەکانی پیاوداون. واتا گایشاکان لە ئیرادە خراون وەک بووکەڵەیەکی سێکسی لەلایەن پیاوە سیاسی و دەوڵەمەندەکانەوە بۆ چێژ وەرگرتن و کات بەسەربردن بەکاردەهێنرێن، ئەوان بە ئەبژێکت کراون

هیچ ویست و ئازادییەکیان نییە. کەواتە گایشاکان بەحەز و ئیرادەی خۆیان نابنە گایشا، یاخود بە ژیانەکی بەختەوەرانە، بەڵکو دەبن بە گایشا چونکە هیچ هەڵبژاردەیەکی تریان نییە.

بەدرێژایی ئەم فیلمە هەوڵ و ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم کچە هەست پێدەکەی کە دەیەوێت خۆی قەدەری خۆی دیاری بکات و شەڕ بۆ مانەوە و بەردەوامبوون بکات، چونکە دەزانێ کە ئەو دەبێ لە شوێنەکی دیکە بێت، بەمەش تووشی نەهامەتی و کێشەی زۆر دەبێت. کارەکتەری سەرەکی (zhang ziyi) کە ئەکتەرەکی چینییە، ڕۆڵێکی جوان بەرجەستە دەکات بەڕادەیەک هەست دەکەی ئەو بەڕاستی گایشایە نەک تەنیا ڕۆڵەکەی ببینێ.
سایەری لە جیهانەکی پڕ خەون، تێکۆشان و کۆڵنەداندا دەژیت، ئەو دەیەوێت بە یادەوەرییەکانییەوە بمرێ نەك بە خەونەکانییەوە، بەو مانایەی هەوڵ دەدات بە بەدیهاتنی خەونەکانی. هەروەها ئەو جوانی خۆشدەوێ لەو ڕێگەیەوە ڕوانگە و ڕوانین بەرانبەر بە گایشاکان دەگۆڕێ. چونکە خۆشویستنی جوانی چێژە، بەڵام خوڵقاندن و داهێنانی جوانی هونەرە. هەر بۆیە دەکرێ گایشاکان هونەرمەندبن، چونکە بە سەما و گۆڕانی جوانی دەخوڵقێنن. ئەمەش بەئارامییەکی قووڵ، هەروەها خۆتەرخانکردن بۆ ئەو کارەی کە بە ئەرکی خۆی دەزانێ. ئەم کچە دەکەوێتە خۆشەویستییەکی نهێنی و تاکلایەنانە لەگەڵ یەکێک لە بەرپرسەکان (بەڕێوەبەر)، خۆشەویستییەک بە تین و هێزی منداڵانەوە. ئەو پیاوە کاتێ لەسەر پردەکە چیە دەبینێ، کچەکی بچوکەو دەگریا، هێمنی و بەخشندەیی ئەم پیاوە وا لە چیەی بچوک دەکات کە ئاشقی ببێت و ئەم هەستە هەڵبگرێ تا گەورەبوونی. ئەو دەڵێ: ”نایبینی؟ هەر هەنگاوێک کە ناومە، لەوکاتەوەی ئەو منداڵە بووم لەسەر پردەکە، بۆ ئەوە بووە کە خۆم لە تۆ نزیک بکەمەوە.”

سایەری بەرگری و هەوڵ بۆ ئەو خۆشەویستییەی دەدات کە بە بەڕێوەبەر هەیەتی. لێرەدا سەختە لە هەمان کاتدا دەستگرتن بە خۆشەویستییەکی نهێنی و کارەکەیدا، سایەری هەمان شت دەکات، دواتر دەتوانێت بە لێهاتووی و سووربوون لەسەر ئەرکەکەی سەرکەوتوو بێت.
لەم فیلمەدا لەڕوانەر بە چەند قۆناغێک تێدەپەڕێت، قۆناغی جەنگ و دوای جەنگ. هەمووشتێک دوای جەنگ دەگۆردرێ بەکاڵاکردن و بەئەبژێکت کردنی ژن بەڕوونی دەبینرێ، سێکسفرۆشی زۆر زیاد دەکات. بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا ئەوەی هەستی پێدەکرێ ئەوەیە، هەمیشە ئازایەتییەک بە دەستپێکردنەوەی ژیان لە سایەریدا هەیە. لەوەیە ئەو فیلمە لەسەر چەنییەتی ژیانی ڕاستەقینەی گایشا نەبێت، بەقەد

ئەوەی ویستوویەتی جوانی و هەستناسکی گایشا دەربخات، لە هەمان کاتدا دەڵێم ڕەنگە ئەرکی فیلمیش هەر ئەمە بێت کە جوانی لەناو ئەرک و ڕۆژگارە سەختەکان، توێژی چەوساوە و بێکارهاتووەکان بدۆزێتەوە و لە کۆنتێکستێکی هونەریی جواندا نمایشی بکات.

یوسف عزەدین لەهەڤپەیڤینێکدا … سازدانی: وریا باقر

هەڤپەیڤینێکی تایبەت وفرەڕەهەند سەبارەت بەهەندێك لەنهێنی و شاراوەکانی ئەدەبیاتی عیرفانیی و دنیای تەسەووف لەگەڵا رۆماننووس و نووسەر "یوسف عزەدین"

شاعیر و عاریف "فەریدەددینی عەتتار" سەبارەت بە"لۆژیکی باڵندە"ەکەی خۆی، دەفەرمووێت:
(ئەهلی وێنە نغرۆی زەریای ئاخافتنەکانم بوون، ئەهلی ماناش پیاوانی نهێنییەکانی منن، ئەم هەڵبەستانەم خاسییەتێکی سەیریان هەیە، لەهەر ئان و ساتێکی جیادا مانای نوێ و جودا دەبەخشن.. ئەگەر بێت سازا، زۆر بیخوێنیتەوە، ئەوە بێگومان لەگەڵا هەر جارێکدا جوانتر دەبێت.. تا رۆژی قیامەتیش کەسێکی دیکە نابینیتەوە، بتوانێ وەك منی عاشق بنووسێت)

" سەدرەددینی شیرازی" سەبارەت بەپێوەندییەکانی خۆی و خەڵکی، دەفەرمووێت:
(دوورکەوتمەوە لەتێکەڵبوون و خۆسەرقاڵکردن بەخەڵکییەوە.. ئاسان بوو بەلامەوە، دژایەتی شتە باوەکان و منجۆی لەگەڵ خەڵکی زەمانەدا بکەم، تاگەیشتمە نکوڵیکردن لەخۆیان و راوبۆچوونیان دەرحەقم.. بەرز و عەزیز رایانگرتبام، یان زیانیان پێ گەیاندبام، هەروەك یەك بوو لام.. بەغەریزەو بەتەواویی رووەکردە هۆکاری سەرجەم هۆکارەکان، کەوتمە پاڵانەوە لەئاسانکاری کارە سەختەکان.. ماوەیەکی زۆر بەپەنهانی و دوورە پەرێزیی مامەوە.. تا ئەو نهێنییانەم لا کەشف بوو کەتا ئەو دەم نەمدەزانین…).

وریا باقر: سەرەتاکانی ئەدەبیاتی کوردی هەر لەسەردەمی باباتاهیری

همەدانی-یەوە، ئەدەبیاتێکی عیرفانی بووەو خودی باباتاهیریش سۆفییەکی خوداناس بووەو بەباباتاهیری عوریان ناوبانگی دەرکردووە..درێژەی ئەم تەوژمە تا ئەحمەدی خانی و مەلای جزیری و نالی و مەحوی و بێخود و تاك و تەرا هەندێك لەشاعیرانی تر بەردەوام دەبێت.. بەڵام مەخابن بەهۆی ئەو ئاڵوگۆڕەی لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا روویدا، هەر پاش جەنگی جیهانی یەکەم و بەتایبەتیش دوای جەنگی جیهانی دووەم، پاشەکشەی بەم تەوژمە ئەدەبییە عیرفانییە سۆفیگەرییە کردو چەند تەوژمێکی تری دروشم ئامێزی تێکەڵا بەئایدۆلۆژیای سیاسی هاتە پێشەوە.. لەدوای مەحوی-یەوە هەست دەکرێت ئەدەبیاتی کوردی قووڵی و جوانییە عیرفانییەکانی خۆی لەدەست دەدات. پرسیارەکەمان لەبەڕێزتان وەك ڕۆماننووس و ئەدیبێکی شارەزا لەئەدەبیاتی عیرفانیدا، ئەوەیە کەئاخۆ ئەدەبیات و هونەری جیهانیش، بەتایبەتیش ئەورپایی کەوتە ژێر هەمان تەوژمی سەرزارەکی ئایدۆلۆژیی سیاسییەوە؟

یوسف عزەدین: بۆ روونکردنەوەی ئەوەی لەئۆروپادا بەشێوەیەکی بەرجەستەو بەرچاو گوزەراوەو زیاتریش پەیوەست بێت بەپرسیارەکەتانەوە.. بۆیە دەبێت بپرسین، کەداخوا کاتێك ئەدەبیاتی عیرفانی و سۆفیگەری لێرە پاشەکشەی پێدەکرێت، لەئۆروپادا چی لێ بەسەردێت؟ ئەگەر ئەمە پرسیارەکە بێت، ئەوە باشترین نموونە ئەزموونە شانۆییەکانی "پیتەر برۆك"ی بەریتانی، بەڕەچەڵەك لیتوانی-یە، پێش چەند ساڵێك، دوای بەشداریکردنی لەفێستڤاڵی"ئەفینیون" لەفەڕەنسا، کاتێك پرسیاری لێدەکەن، دەرحەق بەو فیلمەی لەدەرهێنانی "سیمۆن برۆك"ی کوڕیەتی بەناونیشانی"برۆك بەسەر گوریسێکی شەتەك دراودا تێدەپەڕێت" و حەقیقەتی فیلمەکەش زێدەتر پەیوەستە بەوێنەگرتنی پشت کەوالیس و پەنهان و نهێنییەکانی "پیتەر برۆك"ەوە لەکاتی پرۆڤەکردن و نمایشکردنی شانۆییەکانیدا، لەشانۆی "بۆف دو نۆر"ی پاریسی، کەهەر خودی برۆك خاوەن و بەڕێوەبەری شانۆکەیە. "پیتەر برۆك" لەوەڵامی بوونی ئەو ترس و سامەی لەرووکاری تەماشاچییەکاندا دەبینرێتەوە، کاتێك تەماشای پەڕینەوەی ئەکتەرەکان دەکەن بەسەر گوریسێکی شەتەك دراوی وەهمییانەی سەر هەڵدێرێکدا.. لەکاتێکدا خودی گوریسەکە پارچە قوماشێکە و لەسەر عەرد راخراوە.. "برۆك" دەڵێت: (ئەوەی دەیبینن گەشتی باڵندەکانی شاعیر و سۆفی فەریدەددینی عەتتارە، کاتێك دەیانەوێت بەرەو لای "سیمرغ" بچن، دەبێت بەسەر حەوت دۆڵا و شیودا بفڕن، تادەگەنە دواهەمین دۆڵا، ئەویش دۆڵی تواندنەوەیە لەزاتی ئیلاهیدا، بۆیە توانیوومانە خەیاڵا و ئەندێشەی تەماشاچییان

ببزوێنین، کەوا بزانن ئەکتەران بەسەر گوریسێکی هەڵواسراودا دەڕۆن، هەموو ئەوەی کەدەشبینرێت، تەنها پەڕینەوەی دۆڵی یەکەمە، بەڵام ئامانج گەیشتنە دۆڵی حەوتەمە، دۆڵی سەرسامبوونی پەتی).

وریا باقر: هەرچەند "پیتەر برۆك" وەك ئەوەی باس لەبابەتێکی ئاسایی بکات، زانیاری سەبارەت بەمەقامەکانی تەسەووف و عیرفان دەخاتەڕوو.. ئەوەتا باسی دۆڵی یەکەم تا حەوتەمی پلەکانی بەرزبوونەوەی سۆفیگەرانە دەکات!؟ چۆن دەبێت ئەو زانیارییە عیرفانییانەی لای خۆمان کوێر بوونەتەوەو کەمن ئەو کەسانەی لەڕووی تێوری و پراکتیکی-ییەوە شارەزاییان تێیدا هەبێت، کەچی ئەوێکی ئینگلیز، بەزمان و کلتووری جیاوە گەیشتبێتە ئەو قووڵاییە مەعریفییەی کەلەزاتێکی خوداناس و گەورە موتەسەوویف و شاعیرێکی وەك "فەرەیدەدینی عەتتار"و دنیا تەسەووفییەکەی تێگەیشتبێت؟

یوسف عزەدین: وەك لای عەتتار و لە"لۆژیکی باڵندە"کەیدا ئاماژەو کاری بیناکردنی چامە شیعرییەکەی لەسەرکراوەو هەروەها کرۆکی کارکردنی ئەهل و سالیکانی تەسەووفە..خۆی ئەو پلەومەقامانە، یان ئەو دۆڵانای کەسالیك و ئەهلی تەسەووف دەیبڕێت، حەوتە، یەکەم دۆڵی داواکارییە"تەڵەبە"، سالیك لەم قۆناغەدا دەست لە چێژ و لەزەتەکانی دنیا دەشوات و لێی دووردەکەوێتەوە. دووەم دۆڵا، دۆڵی عیشقە، سالیك بەئاگری عیشقی ئیلاهی دەسووتێت، تا خۆی لەبیردەچێتەوە. سێیەم، دۆڵی مەعریفەیە، سالیك خودای بەچەشنێك تێدا دەناسێت، هەروەك ئەوەی بیبینێت. چوارەم، دۆڵی دەستبەرداربوونە، کەسالیك تێیدا دەست بەرداری هەموو کەس و شتێك دەبێت، بێجگە لەخودا. پێنجەم، دۆڵی یەکتاپەرستییە، سالیك بەجۆرێك خودای لا تەجەللی دەبێت، بەچەشنێك تۆزقاڵە گەردێك لەشەریك بۆ خودا دروستکردن لەدڵیدا نامێنێت. شەشەم، دۆڵی سەرلێشێواوی و پەرتەوازەبوونە"حیرە"یە، سالیك لەم قۆناغەدا خۆی بەخۆی نامۆ دەبێت و بەشوێن کەسێکدا دەگەڕێت، دەستی بگرێت و بۆلای مەحبوبی بەرێت. حەوتەمیش، دۆڵی هەژاربوون و فەنایە، لێرەدا سالیك تەنها پێویستی بەخوداو فەنابوونی تەواوە لەخودادا.

وریا باقر: پێمان باشە بەشێوەیەکی گشتی "لۆژیکی باڵندە"ی شاعیر و عاریف"فەریدەددینی عەتتار-مان پێبناسێنیت؟

یوسف عزەدین: "لۆژیکی باڵندە" بریتییە لەچوار هەزار و پێنج سەد بەیتی شیعری.. بابەتەکەی بریتییە لەگەڕانی کۆمەڵێك باڵندە بەشوێن باڵندەیەکی نەبینراودا. لەوەرگێڕانە بیانییەکانی تێکستەکەدا

"لێژیکی باڵندە" کراوەتە "کۆنفرانسی باڵندەکان" و خۆی لەڕاستیدا بەکۆبوونەوەی باڵندەکان دەست پێدەکات، بەمەبەستی فڕین و گەیشتنە لای جوانترین و ناوازەترین و کامڵترین و مەزنترین باڵندەیەك، کەسوڵتانی موتڵەقەو ناوی "سیمرغە".. پەپووسلێمانکە دەکەنە مورشیدیان و پاش بگرەو بەردەو گفتوگۆ، کۆمەڵێکیان هەر لەسەرەتاوە پاکانە بۆ بەشداری نەکردنیان، لەو سەفەرە ترسناك و توڵانیی و پڕ مەشەقەتەدا دەکەن. بولبول دەڵێت، من عاشقی گوڵم و ناتوانم بەجێی بهێڵم.. تووتی دەڵێت، بەهۆی قەشەنگی و جوانیمەوە بوومەتە ئەسیری قەفەس و ئیمکان نییە بەجێی بهێڵم.. تاووس دەڵێت، چونکە ناوی منیان وابەستەو پەیوەستی دەرکردنی ئادەم و حەوا لەبەهەشت کردووە، شەرم دەکەم ڕێگەی سەفەرێکی وا بگرمەبەر.. مراوی دەڵێت، ناتوانم لەئاو دوور بکەومەوە.. کەو دەڵێت، شاخ و دڵم پێ جێ ناهێڵرێت.. قورینگ دەڵێت، تەنها لەدەریاچە ساف و بێگەردەکاندا دەتوانم بژیم.. کووندەپەپووش دەڵێت، ناتوانم کەلاوە وێرانەکان جێ بهێڵم.. هەڵۆش دەڵێت، جێگەی من سەردەستی پاشایانەو ناکرێت ئەو شوێنە تایبەت و گرنگە بەجێ بهێڵم.. ئیدی بەم تەرزە تەنها کۆمەڵێك دەمێنێتەوە بۆ گرتنە بەری ڕێگەی سەخت و پڕ مەشەقەتی سەفەرێکی تووڵانیی.. ژمارەیەکی زۆریشیان هەر لەڕێگەدا دەمرن.. ئەوەی دەمێنێتەوەو دەگاتە حزووری زاتی باڵندە بۆ هاوتاو مەزنەکە، تەنها "سی" باڵندەن و لەهەمان کاتیشدا " سیمرغ" بەواتای "سی-مرغ" دێت، کەدەکاتە "سی" باڵندە. ئەو ڕەمزییەت و دەلالەتەی لە"لێژیکی باڵندە"ی عەتتار-دا هەیە جودایە لەهەردوو "باڵندە نامە"ی "ئیبن سینا" و "غەزالی"، هەرچەند ئەوەی غەزالی گومان هەیە بۆ خۆی نووسیبێتی، زیاتر پێدەچێت درابێتە پاڵی، وەك درانە پاڵی زۆربەی ئەو چوارینانەی بەناوی خەیام-ەوە بڵاوکراونەتەوەو پێدەچێت لەو سەردەمانەدا بەمەبەست و لەپێناو ونکردنی دانەری حەقیقی و پاراستنی لەکوشتن و سزادان، یان لەنەزانی و بەهەڵە زۆر تێکستی کەسانی تر دراونەتە پاڵ کەسانێك کەخاوەنی نین و نەیاننووسیوە.. وەك چۆن لەبەر گرتنەوە و نووسینەوەی بەردەوامی تێکستەکانیش لەلایەن نەساخەکانەوە، ئەویش بۆ خۆی و وەك خۆی هەر جارە زیاد و کەمێکی خستۆتە سەر تێکستی نووسراو و لەهەمان کاتیشدا دەشێت هەندێك تێسکت یەکەمین دەستنووسیان مابێت و بەو شێوەیەش لەشێواندن و گۆڕان قورتاریان بووبێت.

لای "ئیبن سینا"، کۆمەڵێك باڵندەی دیلکراو لەقەفەسدا هەڵدێن و پاش بڕینی هەشت قۆناغی سەخت دەگەنە کۆشکی شای مەزن و پاشای پاشاکان و پاش لابردنی حیجاب لەنێوانیاندا، شەکوای حاڵی خۆیانیان لەیاد دەچێتەوەو لەمەست بوونێکی هەمیشەیدا دەمێننەوە، ئیدی ئەوان

گەیشتوونەتە ئەو جێگەیەی کەبەدەرە لەهەموو کەموکورتی و ناکامڵییەك.

لای غەزالی-یش کۆمەڵێك باڵندە بەمەبەستی دیاریکردنی پاشایەك بۆ خۆیان، ڕێگەی سەفەرێکی تاقەت پڕووکێن و زەحمەت دەگرنەبەر، دوای بەهیلاك چوون و مردنی ژمارەیەکیان، ئەوانەی کەدەمێننەوە دەگەنە دوورگەی پاشاو کاتێك لێیان دەپرسن بۆ هاتوون، ئەوانیش لەوەڵامدا دەڵێن هاتووین، تا "عەنقا" بکەینە پاشامان.. لەوەڵامدا پێیان دەڵێن، خۆتان ماندووکردووە، بتانەوێت و نەتانەوێت، ئێمە پاشاتانین و هیچ پێویستییەکمان بەئێوە نییە.. وەختێك باڵندەکان تووشی یەئس و سەرلێشێواویی و پەرتەوازەیی دەبن.. پێیان دەڵێن، هەیهات..هەیهات.. نەکەن مەیئووس بن لەڕەحمەتمان، تەنها کەسە دڵڕاوەکان مەیئووس دەبن لەڕۆحی خودا.. هەر بۆیە لەلایەن زاتی عولیاوە قبووڵ دەکرێن. بەڵام لای عەتتار، بەشێوەیەکی دیکە مامەڵەی لەتەکدا کراوەو لەکۆتایی تێکستی "لۆژیکی باڵندە"دا سی باڵندەکە" سی مرغ"ەکە فەنا دەبن لەزاتی"سیمرغ-سی مرغ"دا.. یان با بڵێین خۆیان سی باڵندەن و کەدەشێوانە سیمرغ هەر سی باڵندە دەبیننەوە کەخۆیانن، هەر وەك ئەوەی بڕوانە ئاوێنە، خۆیان خۆیانن بێ زیاد و کەم!؟

وریا باقر: ئەم وێنەیەی کۆتایی "لۆژیکی باڵندە" هەر کتوومت بەکەمێك دەستکارییەوە لەتێکستی یەکێك لەوانەی ئێستا لەوەسەتی کوردیدا، بووەتە ناوێکی دیار لەدنیای چیرۆك و ڕۆماننووسیندا.. بینیومەتەوە، هەر ئەمەی دزیوە بەکەمێك دەستکارییەوەو بەڵام لەجێی باڵندەکان، کردوویەتییە کەسێکی…تاد؟! ئەی بەڕای ئێوە چی دەرحەق بەم کەسانە بگوترێت باشە؟

یوسف عزەدین: هەر بیستنی وشەی دزی بۆ خۆی شتێکی ترسناك و مایەی سڵەمینەوەیە، ئیدی چەشنی دزییەکە هەرچییەك بێت.. پێم وانییە.. وەك ئاماژەتان پێدا، نووسەرێك ئەوە ئاستی بێت، بەدزینی جەوهەری تێکستێکی زیندووی زاتێکی گەورەی وەك "عەتتار" یان بەدزینی تێکستەکانی تر و دووبارەکردنەوەی وێنەو دیمەن و لاسایی کردنەوەی جوانییەکانی ئەو دنیا تایبەت و پڕ لوغز و پەنهان و قووڵاییە ڕۆحییە شاراوانە، بتوانێت نەك خودی وێنەکان، بەڵکو نێگەتیفەکەشی بخاتەڕوو.. دەرحەق بەپرسیارەکەشتان، ئەی بەڕای ئێوە چی دەرحەق بەم کەسانە بگوترێت باشە؟.. جارێ لەم ڕۆژگارەدا پێناچێت، کەسان و ڕەخنەگرانی ئاسایی دەڵێستی ئەو توخمانە و ئەوانەی لەپشت کەوالیسەوە کاریان بۆ دەکەن بۆن و کەئەم جۆرە نەوەیەش، لەئەربابی

ئەم توخمە لەنووسەر و هاوپشت و هاوکار و قەوم و قیلەکانیان بەحوکمی ڕۆژگار نەمان، ئەوە نەوەی دواتر، چی دەڵێت و چۆن ئەم بگرەو بەردەو هێنان و بردنە ڕەخنەییانە ساغ دەکاتەوە، یان نایکاتەوەو وەزعەکە هەر وەك خۆی و بگرە خراپتریشی لێ بەسەردێت.. ئەوە ڕەنگە ئەگەر لەئێستادا وەڵامی نەدەینەوەو بۆ داهاتووی جێ بهێڵین باشتر بێت.

وریا باقر: ئایا فەنابوون لەزاتی ئیلاهیدا لادان نییە لەیەکتاپەرستی؟

یوسف عزەدین: عەتتار لەدەستپێکی “لۆژیکی باڵندە”دا وەڵامی ئەم کۆتاییەی تێکستەکەی خۆی دەداتەوە. دەڵێت: (ئەوەی دەیڵێیت و دەیزانیت لەخۆتەوە هەڵدەقووڵێت و خۆت بەخۆت بناسەو خوداش بەخودا خۆی بناسە، نەك بەخۆت. ڕێگە بۆ لای ئەو لەخۆیەوەیەتی نەك لەتۆوە… ئەوەی لەبارەیەوە دەگوترێت تەنها ڕاڤەکارییە.. ئەو لەسەرو هەموو وەسفەکانەوەیە.. تەنها شتێك کەئێمە دەرحەقی دەیزانین ئەندێشەو خەیاڵە، زانینی هەر هەواڵێکی ئەو مەحاڵە.. ئەوەی باش و خراپ لەبارەیەوە دەگوترێت تەنها لەخەیاڵی خۆمانەوە هەڵدەقووڵێت، ئەو لەسەروو دیاریکردن و عیلمی ئێمەوەیە). جێگەی باسیشە هەر خودی عەتتار لەشوێنێکی تردا ئاماژە بەوە دەکات ئەو “حلولی” نییە، بەواتای گەیشتنی سالیك بەمەرتەبەی “ئولوهییەت” و پێی وایە تەسەووراتێکی لەو چەشنە دەرچوونە لەئایینی ئیسلام و بەڕای ئەو نابێت کەس ئیدیعای ئەوە بکاتە کە”حەق”ە.

وریا باقر: ئەی بۆ کۆتایی تێکستی “لۆژیکی باڵندە” شتێکی ترە؟

یوسف عزەدین: ڕەنگە شتێکی تر نەبێت و هەر ئەوە بێت کەخۆی ئاماژەی پێداوە! یان بۆی هەیە وابێت!؟ بەڵام لەهەموو حاڵ و کارەکاندا تێکستە زیندووەکان وەك خۆیان و بۆ خۆیان چەندین خوێندنەوەو تەئویل و تەفسیر هەڵدەگرن. عەتتار کاریگەری فیردەوسی و سەنائی و حەللاج و بایەزیدی بوستامی و کەسانێکی دیکەی لەسەر بووە. هەروەها کاریگەری بۆ سەر مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی و حافز و جامی و نەوائی و شاعیرانی دیکەی تەسەووف هەبووە. وەك لەبارەیەوە دەگێڕنەوە، سی چل ساڵێکی تەمەنی لەکۆکردنەوەی شیعری شاعیرانی عاریف و گوتەکانیاندا سەرفکردووە. بەڵام دواجار پاش ئەوەی لەکتێبێکیدا، بەشیعر وەسفی “ئیمامی عەلی” و تێکەڵێك لەمەیلی شیعەگەری دەخاتەڕوو، ئەمەش بەمەبەست و بۆ دژایەتی فەقیهە سونییە دەمارگیرەکانی سەمەرقەند دەکات.. ئەوانیش پاش تەکفیرکردنی، خەڵکی

لێ هان دەدەن، تا گڕ بەردەنە ماڵی و بەزەحمەت قورتاری دەبێت و بەرەو مەکە هەڵدێت و لەوێش کتێبێك بەناوی "زمانی غەیب" دەنووسێت و هەن دەڵێن دواتر گەڕاوەتەوە بۆ زێدی خۆی و مەغۆلەکان لەوێ شەهیدیان کردووە، گۆڕیشی لەنیساپوور هەیە، ئەگەر هی ئەو بێت.

عەتتار جیاواز لەزۆرێك لەنووسەران و شاعیرانی سەردەمەکەی، هەرگیز وەسفی سوڵتان و میر و وەزیر و کاربەدەستانی نەکردووەو ئامادەنەبووە لەدەرباری پاشاکاندا وەك شاعیران و خەڵکە خوێنەوارەکەی تر ژیان بەرێتە سەر، بۆیە بۆ خۆ ژیاندن و پەیداکردنی قووتی ڕۆژانەی ناچاری کارکردن بووەو بەو مەبەستەش دوکانێکی عەتتاری هەبووەو دەرمان و مەرهەمی تێدا فرۆشتووەو هەروەك خۆی دەڵێت، هەردوو کتێبی "موسیبەت نامە"و"ئیلاهی نامە"ی لەدووکانەکەیدا نووسیوە، لەکاتێکدا ڕۆژانە پێنج سەد نەخۆش روویان تێکردووەو پاش پشکنین و گرتنی ترپەی دڵیان دەرمانی پێویستی پێداون. لێرەدا دەبێت ئەوە لەیاد نەکەین هەردەم کەسانێك هەبوون، لەژێر پەردەی خوداناسی و تەسەووف و عیرفان و دەروێش بوونیانەوە، لەپاڵ پاشاو کاربەدەستاندا موعەزەز و موکەررەم ژیاون، یەکێك لەخاڵە جیاکەرەوەکانی ئەم جۆرەش لەگەڵ عەتتار و هاوچەشنەکانی، کارنەکردنیان بووە.. بەڵام ئەوانەی بەحەقیقی ئەهلی تەریقەت و سالیکی ئەو ڕێگەیە بوون، کەسانێکی کارگەر و خاوەن سنعەت و پیشەگەر و لەو جۆرانە بوون، بەهێزی بازووی خۆیان و ماندووبوونیان قووتی ڕۆژانەی خۆیان پەیداکردووە، یان هەر بەڕاستی تەرکی دنیایان کردووەو تەنها بەپەیداکردنی پارچە نانێك ئەم ڕۆژ بۆ سبەی ڕۆژیان بەڕێکردووە. تەنانەت دەگێڕنەوە کاتێك کوڕی یەکێك لەدەسەڵاتدارەکان، دەیەوێت ببێتە سۆفی و لەنێو ئەهلی تەریقەتدا جێی بێتەوە، پاش ئەوەی پەنا بۆ کەسانێکی موتەسەوویف دەبات تا ڕێگەی پیشان بدەن، یەکەم شت داوای لێدەکەن، دەستبەرداری ئەو هەموو شکۆ و دەسەڵاتە بێت کەهەیەتی و دواتریش وەك هەر کەسێکی ئاسایی لەقەرەباڵغترین شوێنی شاردا، بۆ پەیداکردنی پارەی حەڵاڵ، ناخۆشترین و ئاست نزمترین کار بکات، دیارە پیاوانی باوکی ئەمە دەبینن و هەواڵ دەچێتەوە بۆ باوکی و پاش گێرمەو کێشەیەکی زۆر، ئەو زاتە هەر واز لەقەناعەتی خۆی ناهێنێت و تا سەر بەردەوام دەبێت. کەواتە بەدەست هێنانی ئەو پلەو مەقامە عیرفانییانە کارێکی ئاسان نەبووەو هەروەك سەفەری باڵندەکانی عەتتار، بەناڕەحەتییەکی زۆر قۆناغ بە قۆناغ گیراوەتە بەر.

هەر بۆیە عەتتار و هاوشێوەکانی توانیوویانە سنووری ڕۆژهەڵات و

لێکاڵبوونیان ببێن و ببنە کەسایەتی جیهانی، ئەوەتا سەردەمانێك لەئەڵمانیا لەسەر داوای گۆتە-ی شاعیر، پەیکەر بۆ عەتتار دروست دەکرێت و هەروەها لەسەرەتای بڵاوبوونەوەی شیعرەکانی عەتتار بەوەرگێڕدراوی بۆ زمانە ئۆروپاییەکان، لاسایی کەرەوەی زۆر بوون، یەکێك لەوانەی بەکاریگەری ئەم تێکستە ناوازەیەی عەتتار شیعری نووسیوە، شاعیری ئینگلیزی "چوسەر" بووە، چامەیەکی بەناوی "ئەنجومەنی باڵندە" نووسیوە. بێگوومان لێرەدا دەبێت ئاماژە بە سەنائی بدەین وەك شاعیرێکی پێش عەتتار و هەروەها مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی کەدوای عەتتار دێت و بەهەر سێکیشیان سێکوچکەی مەسنەوی-یان پێ دەگوترێت و یەکێك لەکتێبە شیعرییە بەناوبانگەکانی سەنائی-ش "باخچەی حەقیقەت"ە. بابگەڕێینەوە لای "پیتەر برۆك" و ئەوە بڵێین لەکاتێکدا تووشی چەقبەستن و وشکبوونی داهێنان و مەرگی خەیاڵیا دەبێت، ئەم تێکستەی عەتتار وەك فریادڕەسێك فریای دەکەوێت و لەچەقبەستن و راووحکردن رزگاری دەکات، خوێندنەوەی "لۆژیکی باڵندە" هەموو ژیانی هونەریی "پیتەر برۆك" دەگۆڕێت و لای دەبێتە نمایشێکی سەرسامکەر و هەژێنەر.

وریا باقر: جیاوازی جەوهەریی "باڵندە نامە"کەی "ئیبن سینا"و "لۆژیکی باڵندە"ی عەتتار لەچییدا دەبیننەوە؟

یوسف عزەدین: "ئیبن سینا" عاریف و سۆفی نەبووە، وەك ناسراوە فەیلەسوف و زانا بووە، بۆیە کاتێك "باڵندە نامە"کەی نووسیوە، هەوڵیداوە وەك عاریفان و سۆفییان بیربکاتەوەو ئەوە ببینێت کەئەوان دەیبینن. بەڵام عەتتار سۆفی و عاریف بووەو بەشێك لەئەزموونی خۆی و سۆفی و پیاوچاکانی دیکەی لە تێکستەکەیدا بەرجەستەکردووەو بەیەقینەوە خۆی لەوێناکردنی ئەو دنیا مەجازییە داوە، کەلای ئەوان بینراو و یەقینە، واتە عاریفان ئەوە دەبینن کەفەیلەسوفان تەنها دەتوانن بیری لێبکەنەوە.. ئەمە جگە لەوەی جۆر و چەشنی گەیشتنە مەعریفە لای هەردووکیان جوداو جیاوازەو ئەمە جگە لەکێشمانکێشی جەوهەریانەی مابەینی فەیلەسوفان و عاریفان.. دەبینین هەر خودی عەتتار پێی وایە ئەوەی لەڕێی عیشقدا ناوی فەیلەسوفی لێنرابێت، هەرگیز شارەزای عیشق نییە.. لەشوێنێکی تریشدا دەڵێت، "نابیتە هەڵگری حیکمەتی ئایین، ئەگەر واز لەو حیکمەتە نەهێنیت". کاتێك یەکێك لەباڵندەکان لەپەپووسلێمانکە دەپرسێت، ئەگەر گەیشتمە لای سیمرغ چی لێ داوا بکەم، پێی دەڵێت:" ئەوەی بچێتە حزوورییەوە، مەعریفەی دەست دەکەوێت، باشترە مەعریفەی لێ داوا بکەیت".

مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی دەفەرموێت:" جەهل لەبەر دەستی کامڵدا دەبێتە عیلم و عیلمیش لەبەر دەستی نوقسان و نەزاندا دەبێتە جەهل.. ئەوەی نەخۆش و دەردەدار دەستی تێوەردەدا دەبێتە دەرد و نەخۆشی، بەڵام کەسی کامڵا ئەگەر دەست بۆ کوفریش ببات، دەبێتە ئایین".

وریا باقر: ئاشکرایە عەتتار تێکستی تری هەبوون، بەڵام دیارە مەبەستی بووە، تایبەتمەندییەکی جیا بە"لۆژیکی باڵندە" ببەخشێت، ئاخۆ خۆی هیچ ئاماژەیەکی بەمە داوە؟

یوسف عزەدین: عەتتار لەکۆتایی " لۆژیکی باڵندە"دا بۆ خۆی دەفەرمووێت: (ئەهلی وێنە نغرۆی زەریای ئاخافتنەکانم بوون، ئەهلی ماناش پیاوانی نهێنییەکانی منن، ئەم هەڵبەستانەم خاسیەتێکی سەیریان هەیە، لەهەر ئان و ساتێکی جیادا مانای نوێ و جودا دەبەخشێت.. ئەگەر بێت سازا، زۆر بیخوێنیتەوە، ئەوە بێگومان لەگەڵیا هەر جارێکدا جوانتر دەبێت.. تا ڕۆژی قیامەتیش کەسێکی دیکە نابینیتەوە، بتوانێ وەك منی عاشق بنووسێت).
چەند جوانە لەسەردەمانێکی خوێناوی و شەڕانگێز و دزێودا، لەسەردەمانێکدا کەنووسینەوەو لەبەرگرتنەوەی کتێب و بەدەستهێنانی کەرەستەکانی ئاسان نەبووە، کەچی ئەم و ئەوانەی وەك ئەم بوون، هەوڵی مانەوەی هەتا هەتایی تێکستەکانیان داوە، بۆیە ئاماژە بەڕۆژی قیامەت دەکات، کەئیتر تا ئەو دەم کەسێکی تری وەك ئەم عاشق دووبارە نابێتەوە، بەو هەموو قووڵی و عیشقەوە بنووسێت.

وریا باقر: هەرچەند دەکرێت تاڕاددەیەك بەشێك لەخوێنەرە هەوڵدەرو کۆڵنەدەرەکان، بەخوێندنەوەی بەردەوام لەبەشێك لەچەمك و تێڕوانین و جیهانبینییەکانی سۆفی و عاریفان تێبگەن، بەڵام دەبێت ئەوەش بڵێین، زۆرجار تێگەیشتن و حاڵی بوون لێیان زەحمەتە؟

یوسف عزەدین: ڕاستە.. محەمەد حسێن ئەسفەهانی سەبارەت بەکتێبی "چوار سەفەرە ئەقڵییەکە"ی "سەدرەددینی شیرازی" دەڵێت: " ئەگەر بزانم کەسێك هەیە، نهێنی و پەنهانەکانی کتێبی سەفەرەکان پەی پێدەبات، گەر لەو سەری دنیاشدا بێت، بەرەو لای دەچم".. "سەدرەددینی شیرازی" یەکێك بووە لەو زاتە دەگمەنانەی هەوڵی نزیککردنەوەی فەلسەفەو عیرفانی داوەو تووشی گەلێك مەینەتی و بەدحاڵیبوون و چەرمەسەری و ناڕەحەتی بووە.. دەرئەنجام خۆی لەشوێنە دوورە دەستەکاندا بۆ ماوەیەك ونکردووە. ئیدی لەو خەڵوەت و تەنهاییانەدا، زانستە باتنییەکانی لا کەشف دەبێت و پاشان

بەحیکمەتێکی باڵای تێکەڵا لەفەلسەفەو عیرفان دێتەوە نێو خەڵکی.. بابی ئەم زاتە گەورەیە وەزیر بووەو سەدرەددین-یش کوڕی تاقانەی بووە، ئیدی هەم لەژیانی بابیدا سوودی لەسەروەت و سامانی وەرگرتووە بۆ بەدەست هێنان و فێربوونی زانست و زانیاری، هەم دوای مەرگی بابیشی سەرجەم میراتەکەی دەخاتە خزمەت فێربوونەوەو بۆ خۆی دەڵێت: (دوورکەوتمەوە لەتێکەڵبوون و خۆسەرقاڵکردن بەخەڵکییەوە.. ئاسان بوو بەلامەوە، دژایەتی شتە باوەکان و منجڵی لەگەڵ خەڵکی زەمانەدا بکەم، تاگەیشتمە نکوڵیکردن لەخۆیان و راوبۆچوونیان دەرحەقم.. بەرز و عەزیز رایانگرتبام، یان زیانیان پێ گەیاندبام، هەروەك یەك بوو لام.. بەغەریزەو بەتەواویی رووومکردە هۆکاری سەرجەم هۆکارەکان، کەوتمە پاڵانەوە لەئاسانکاری کارە سەختەکان.. ماوەیەکی زۆر بەپەنهانی و دوورە پەرێزیی مامەوە.. تا ئەو نهێنییانەم لا کەشف بوو کەتا ئەو دەم نەمدەزانین…).

وریا باقر: بەڕای ئێوە هۆکاری سەرەکی قبووڵنەکردنی ئەقڵییەتی باو، بۆ هەموو جۆرە بیرکردنەوەو تێڕوانینێکی جیاوازی حەللاج و سوهرەوەردی کەبەکوشتنیان کۆتایی هات، تا عەتتار و سەدرەددینی شیرازی، کەتائێستاش ئەوەی ئەوان گوتویانە بەئەقڵێکی کراوەوە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت؟

یوسف عزەدین: هۆکارەکان زۆرن و سەرەکیتریان نەگونجانی گوتراوەکانی ئەوانە لەگەڵ تەرح و بۆچوونە سەلەفییەکان و تێڕوانینە دۆگماکانە.. هەندێك جار و بەپێی ئاڵوگۆڕە سیاسی و قۆناغەکانی حوکم و دەسەڵاتی سوڵتانەکان، کەم و زیاد لەهەندێك نێوەندا ڕێگەی خستنەڕووی تەرح و بۆچوونە فیکرییە جیاوازەکان، تەنانەت ئایینییەکانیش دراوە، بەتایبەتیش لەبازنە داخراو و شوێنە تایبەتەکانی ئاخافتن و گفتوگۆکردنە جیاوازەکاندا.. بەڵام ئەم ڕێگە پێدانانە لەلایەن خودی ئۆتۆریتەو مەرجەعە ئایینییەکانەوە، تا کوێ بڕیان کردووەو خۆیان لێ خافڵکردووە، ئەوە مەسەلەیەکی ترە؟ بوونی فەلسەفەی ئیشراقی و تەرح و بۆچوونەکانی سوهرەوەردی، پێناچێت راستەوخۆ هیچ زیانێکی بۆ خودی “سەلاحەددینی ئەیوبی” هەبووبێت، لەکاتێکدا هەندێك لەدوژمنانیشی وەك کەسێکی نەرم و نیان و خاوەن میهر و بەزەیی ناساندوویانە، بەڵام کاتێك مەرجەعە ئایینییەکان، دەستەودامێنی سەلاحەددینی ئەیوبی دەبن و داوای لەناوبردنی زاتێکی گەورەی وەك “سوهرەوەردی” لێدەکەن، بۆ دوودڵی فەرمانی لەناوبردنی دەدات، هەرچەند راوبۆچوونی جیا جیا هەن سەبارەت بەچۆنیەتی کوژرانی سوهرەوەردی.. بەڵام دواجار دەکوژرێت.

“سەدرەددینی شیرازی”یش هەرچەند نەکوژرا، بەڵام لەلایەن پیاوانی ئایینی سەردەمەکەیەوە، فەتوا لەدژی درا، بەتایبەتیش بیرۆکەی “وحدە الوجود”ی شیرازی جێگەی قبوڵ نەبوو، سەرباری ئەو ئاماژەیەی شیرازی بە گوتەیەکی “ئیبن عەرەبی”و بەباش زانینی کەدەڵێت:
” ان فرعون مات مومنا موحدا”.. ئەمە جگە لەئاماژەپێدانی بەنەمانی عەزاب لەو دنیاداو نکووڵیکردن لەنەمربوون و مانەوەی هەتا هەتایی لەنێو ئاگردا.. مەعریفەی “سەدرەددینی شیرازی” پەیوەست بووە بەگەلێك سەرچاوەی جیا جیاوە هەر لە”ئیبن عەرەبی”-یەوە تا دنیابینییەکانی ئەرستۆ و ئەفلۆتین چ وەك خودی خوێندنەوەی نووسینەکانیان و چ ئەوەی لەڕێی “ئیبن سینا”وە بەشێوەیەکی سەرەکی لەبەر دەستی شیرازی-دا بووە، زانراویشە ئیبن سینا وەك قوتابییەکەی راستەقینەی ئەرستۆ و راڤەکار و پەرەپێدەری تێزەکانی دەنگ و سەدای تایبەتی هەبووە.. شیرازی-ش بۆ خۆی لەبەرایی کتێبی” چوار سەفەرە ئەقڵییەکە”یدا ئاماژە بەناوی کۆمەڵێك فەیلەسوف دەکات، لەوانە فیساگۆرس و سوکرات و ئەفڵاتوون و ئەرستۆ-یەو داوا لەخودا دەکات پیرۆزیان بکات و لەدوعاو بەرەکتیشیان بێبەشمان نەکات و درێژەی دەداتێ و دەڵێت:(ئەوان حەکیمی زاهید و خواپەرستی باڵا بوون، پشتیان کردە ئەم دنیاو روویان کردە ئەو دنیای پەتی…).

ئەرستۆ پێی وابووە، هەموو بزوێنەرێك پێویستی بەبزوێنەرێکی تر هەیەو بەم شێوەیە ئیدامەی دەبێت، تا دەگاتە ئەو بزوێنەرەی پێویستی بەهیچ بزوێنەرێکی تر نییەو ئەو خۆی سەرچاوەی هەموو جووڵەو بزاوتنەکانە.. ئەرستۆ پێی وابووە، مادە کۆنەو بزوێنەری یەکەم ماددەی دروست نەکردووە، بەڵکو رێکیخستووەو دواجاریش وازی لەدنیا هێناوە بۆ خۆی و ئەمەش لای ئەقڵی سەلەفی جێگەی قبوڵ نەبووەو لەکاتێکدا هەموو ئەو تەرحە فەلسەفییانە، هەر لەسەردەمانی کۆنەوە، جێگەی گفتوگۆو کێشمانکێشە فەلسەفییەکان بوون، ئەی ئەوە نییە، نزیکترین و باشترین قوتابی ئەرستۆ کە ئەفڵوتین-ە پێی وابووە دنیا لەخۆیەوە دروست نەبووەو ئەوەی دروستی کردووە، زاتێکە ئەقڵ و فیکر لەماهییەتی تێناگەن، ئەو زاتە لای ئەفڵوتین، زاتێکی ئەزەلی و باقیی و زاڵە بەسەر ماددەو رۆحدا.. بەڵام پرسیارەکانی ئەو لەوەدا بووە، چۆن دەبێت ئافەریدەکارێکی “نافانی” و “باقیی”، دنیایەکی فانی دروست بکات؟ یان بۆ دەبێت شەڕانگێزی و خراپە لەدنیادا هەبێت؟ یان نەفس لەکوێی بەدەندایەو پاش مەرگ دەچێتە کوێ و ئەمەو چەندین پرسیاری دیکەی لەو چەشنە، هەمیشەو هەردەم بوونەتە باس و خواسی دیالێکتیکیانەی سەرجەم زەمەنەکان و خودی نێوەندە تەقلیدییەکانیش بەدەر نەبوون لەبگرەو بەردەی ئەم جۆرە پرسیارانە،

ئیدی وەڵامەکەیان هەرچییەك بووبێت، مەرج ئەوەیە لەڕووکەشدا ئەو جۆرە پرسیارانە لای ئەوانیش قابیلی پرسیار و وەڵام بوون، تا ئەو شوێنەی مەترسی بۆ سەر بەرژەوەندیی و مەرجەعیەتیانی دروست نەکرد بێت.

وریا باقر: وەك ئاماژەتان پێدا، پرسیاری ئەو بیرمەند و عاریفانە، لەسەرەتاکانی بوونەوە دەست پێدەکات.. پێتان وانییە، بنەڕەتی گرفتەکەش لەگەڵ ئەقڵییەتی باودا لەمەوە سەرچاوەی گرتبێت؟

یوسف عزەدین: گەڕانەوە بۆ موعەمماکانی گەردوون و هەوڵدانی وێناکردنی ئەو ساتە زۆر نادیارانەی دەستپێکی سەرجەم شتەکان، نەك هەر قووڵ و فرە رەهەند و هەمەچەشن و جودا و جیاوازە، لەڕووی جودایی تێڕوانینی مەدرەسەو قوتابخانە فەلسەفی و تەرح و بۆچوونە جیاجیاکانەوە، بەڵکو هەر سەرەتایەکی ترسناکیشە، تۆ تەسەوور بکە، لەهیچەوە هەموو شتێك دێتە بوون، ئەو کون فەیەکون-ە ئیستیعابێکی ئەقڵیی گشتگیر و زەینێکی هێجگار زرنگی دەوێت، تا هەزمی بکات، راستە رەنگە پێم بڵێیت، ئەی ئەوە نییە، ژمارەیەکی بێشوماری خەڵك بێ هیچ بیرکردنەوەو دوودڵییەك باوەڕیان پێیەتی، خۆی لەڕاستیدا گرفتەکە لەوەدایە، چونکە ئەو باوەڕە لەیەقینەوە هەڵنەقووڵاوە..ئاستەمە بێ گومان و پرسیارکردن بگەیتە یەقین، ئەی ئەوە نییە لەساتە وەختێکدا، زاتێکی خودا ناسی وەك “غەزالی” کە لەتەمەنی چل پەنجا ساڵیدایەو بابایەکی مەعروف و پایەدارێکی ئایینی بەغدایە، دەکەوێتە گومانەوەو موناجاتی خودا دەکات و کۆمەڵێك پرسیاری لا مەترەح دەبێت، هەروەك ئەوەی بەخۆی بڵێت، خودایە خەڵك دەزانن کەمن کەسێکی ئیماندارم، بەڵام ناتوانم گومانەکانی خۆم لەئێوەی تاك و تەنها بشارمەوە.. ئیتر هەر ئەم گومانانەش دەبێتە مایەی دەستبەرداربوون و تەرك کردنی دنیای، بۆ ماوەی کەمتر یان زیاتر لەدە ساڵێك و تاقیکردنەوەی رێچکەو رێگەی سالیکانی تەریقەتەکان و قووڵبوونەوەی لەتەسەووف و خوداناسیدا، پاشان گەڕانەوەی بۆ نێو مەدەنییەت و دەستپێکردنی بەنووسینی کتێبی “رزگارکار لەگومڕایی” کەوەك زانراوەو دەگوترێت “دیکارت” مەنهەجیەتی بەکارهێنانی گومان و گەڕانی لۆژیکیانەی بەدوای حەقیقەتدا لەوەوە وەرگرتووەو چەندین بەڵگەی حاشا هەڵنەگریش بۆ ساغکردنەوەی خراوەتە روو.. ئەم کتێبەی غەزالی یەکێکە لەکتێبە گرنگەکان و بۆ خۆی لەڕێگەی ئیجتیهاداتی قەلبی و پەیڕەوکردنی تەسەووفەوە، دەگاتە یەقینی موتڵەق و دەرحەق بەهەموو گومانەکانی پێشووتریشی وەڵامی لا دروست دەبێت.

وریا باقر: چۆن دەڕواننە چەمکی هاوڕێیەتی حەقیقی و بەتایبەتیش هاوڕێیەتی عاریفان و موتەسەوویفان؟

یوسف عزەدین: "مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی" تەسەوورێکی جوان و ناوازەو دانسقەی هەیە، کەدەفەرمووێت: (هاوڕێی هەمووان ببەو بەڵام وەك ئەوانەی بت دروست دەکەن، لەبەرد هاوڕێیەك بۆ خۆت دروست بکە). واتە تەنها لەڕوو و بەناچاری هاوڕێی هەمووان ببەو خەڵکی بناسە.. ئەگینا بەڕاستی و بەدڵ، راز و نهێنییەکانت، تەنها لای هاوڕێ لەبەرد دروستکراوەکەت بدرکێنەو تەنها هاوڕێی ئەو بە، ئەوێك کەلەهیچ و ئان و ساتێکدا ناتوانێت ئێرەیت پێبەرێت، ناتوانێت ببێتە ناحەز و دوژمنت ، ناتوانێت زیانت پێ بگەیەنێت، ناتوانێت هەموو شتێکت لێوە فێر بێت و پاشانیش خیانەتت لێبکات، ناتوانێت چەندین چیرۆکی ناڕاست و درۆت لەبارەوە دروست بکات.. ئەو هاوڕێ لەبەرد دروستکراوەکەت، نە دەبێتە تۆ و نەدەبێتە وێنەیەکی ناحەزو دوژمنەکانت، ئەوە هەر ئەوە، هاوڕێ راستەقینە لەبەر دروستکراوەکەتە!؟

وریا باقر: بەڕێزتان پێتان راستە، مرۆڤ هێندە گۆشەگیر و دوورە پەرێز بێت، تەنها هاوڕێیەکیشی کەجێی متمانەو باوەڕی بێت، لەبەرد دایتاشیبێت؟

یوسف عزەدین: هاوڕێیەتی یان دەبێت ئەوەی "شەمسی تەبرێزی"و "مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی" بێت، یان نەبێت چاکترە!؟ ئەو هاوڕێیەتیەی کەناحەزان نەیانهێشت بەردەوام بێت، ئیتر وەك دەگێڕنەوە، لەشەوێکدا پاش دەرکە لێدانی جێگەی مانەوەی لەشاری"کۆنیا"، "شەمسی تەبرێزی" دەچێتە دەر و بۆ هەتا هەتایە کەس نایبینێتەوە.. یان وەك دەڵێن گەڕاوەتەوە بۆ شاری"خویی" و لەوێدا مردووە یان کوژراوە، ئەو گۆڕەشی کەلەوێدا بەگۆڕی ئەو دراوەتە قەڵەم، لەلایەن یونیسکۆ-وە کراوەتە شوێنجێگەو شوێنەوارێکی جیهانی پارێزراو.

راستی پێکگەیشتن و ناسینی ئەم دوو زاتە بۆ یەکتری و زۆر وردەکاری کارکردن و کارکردنە سەر یەکتریان لوغزە.. بەڵام ئەوەی دەگێڕدرێتەوە گوایە، "شەمسی تەبرێزی" سەرەتا بەبێ ئەوەی خۆی بناسێنێت، دەچێتە وەعزەکانی "مەولانا"و پاش ئەوەی وەك دەڵێن لەیەکەمجاری بینینیدا زانیوویەتی، هێشتاکە "مەولانا" ماویەتی بۆ ئیستیعابکردنی ئەو مەعریفە عیرفانییانەی لای ئەو هەبووە، "شەمس" گەڕاوەتەوە و پاش چەند ساڵێکی دیکە وەك بازرگان خۆی بە شاری "کۆنیا"دا کردۆتەوەو ئەمجارەیان کەپێگەیشتن و ئامادەگی ڕۆحییانەی

“مەولانا”ی بینیوە بۆ وەرگرتنی گەلێك لەو مەعریفەو تەوەجووهە غەیبیانەی کەپەی پێبردووە، دیارە خۆی پێدەناسێنێت و بەمەش گەورەترین ئاڵوگۆڕ لەبونیادی فیکری و مەعریفی و ئایینی مەولانا-دا روودەدات، مەولانا-یەکی مورشید و واعیز و ئیمام، دەبێتە سەماچیی و عاشقێکی سەرمەستی ئیلاهیی، لەکۆڕی وەعز و ئیرشادو تێکەڵبوونی خەڵکەوە، دەکشێتەوە بۆ نێو تەنهایی و بێدەنگی و خەڵوەت و کەم دوویی، ئیدی هەر ئەمەشە بەخەڵکی شارەکەی و هەموو برادەران و کەسانی نزیك لەمەولانا قبووڵ ناکرێت، مەولانا-یەك کەپێشتر هی ئەوان بووەو بۆ ئەوان بووە، ئێستا ویڵ و سەرگەردان عەوداڵی سەوداو سەماع و سەما و نغرۆی دنیا بینییەکانی “شەمسی تەبرێزی”یە.. جاری یەکەم پاش ئەوەی خەڵك “شەمس” شار بەدەر دەکەن، مەولانا دەنێرێت و دەیهێننەوە، بەڵام جاری دووەم، پاش ئەو دەرکە لێدانەو دەرچوونی شەمس-ە بۆ ئەوەی بزانێت کۆیە، ئیتر شەمس نامێنێت.. لەهەمووشی سەیرتر و کاریگەرتر، ئەو چل رۆژە زۆر سەیر و عیرفانییەی ئەو دووانەیە، کەپاش رۆژوو گرتنێکی چل رۆژەو ئیعتیکاف کردنیان چل رێسا-کەی عیشق دەنووسنەوە، ئەو چل رێسایەی کەلەو دەمەوەو تا ئێستا بۆتە جێگەی سەرسامیی، وەك نوێنەری سەرجەم بنیادەمانی سەر رووی زەمین، دێن و چل رێسای بنەڕەتی پڕ مەحەببەتی عیرفانی، وەك مانیفێستۆ-یەك بۆ مانەوەو پێکەوە ژیانی سەرجەم تاکەکانی کۆمەڵی مرۆڤایەتی دادەڕێژن و جێگەی سەرنجیشە هەر رێسایەکیان لەوەی تریان کاریگەرتر و قووڵترە، لەکۆتایی ئەم دیالۆگەشماندا، پێم باشە وەك نموونەیەك ئاماژە بەرێسای “سی و نۆ” بکەم: (هەرچەند بەشەکان دەگۆڕدرێن، بەڵام گشت وەك خۆی دەمێنێتەوە، چونکە کاتێك دزێك ئەم دنیایە جێدەهێڵێت، دزێکی دیکە لەدایك دەبێت، کاتێك کەسێکی رەوشت بەرز دنیا جێ دەهێڵێت، رەوشت بەرزێکی تر جێگەی دەگرێتەوە.. بەم شێوەیە هیچ شتێك نییە نەگۆڕدرێت، لەکاتێکدا لەڕاستیدا هیچ شتێك ناگۆڕدرێت.. چونکە بەرانبەر هەر سۆفییەك کەدەمرێت، سۆفییەك لەشوێنێکی دیکەی ئەم دنیایەدا لەدایك دەبێت.. ئایینی ئێمە ئایینی عیشقەو سەرجەمی مرۆڤەکان بەزنجیرە دڵێك پێکەوە ئاڵقاوون، ئەگەر ئەڵقەیەکی لێ بترازێت، ئەڵقەیەکی تر جێگەی دەگرێتەوە، ناوەکان دەگۆڕدرێن، دێن و دەڕۆن، بەڵام جەوهەر هەر وەك خۆی دەمێنێتەوە).

ناساندن

یوسف عزەدین

رۆمانووس و نووسەر

لەساڵی 1990-1991زیندانی بووە لەمودیریەتی ئەمنی سلێمانی سەردەمی ڕژێم"ناسراو بەئەمنە سوورەکە"و پاش ئەوەی خۆی و هاوڕێکانی فەرمانی گوللەبارانکردنیان بۆ دەردەچێت ، کەدەبوو لە21-3-1991دا لەمەلعەبەکەی سلێمانی گوللەبارانبکرێن..بەڵام ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان بووە لەمپەر و لە بەرواری 8-3-1991 پاش شاڵاوی خەڵکی ڕاپەڕیوو بۆ ئەمنەسوورەکە ئازادکرا.

یەکێکە لەو ناوانەی نەوەی نووسەرانی پاش ڕاپەڕینیان پێدەوترێت و هەوڵی جدیی هەیە، چ لەبواری ڕۆماننووسینداو چ لەبواری تەرحی فیکری و بگرەو بەردە فەلسەفییەکاندا وەك لەدیالۆگ و گفتوگۆکانیدا دیارە. بەڵام بەپێچەوانەی زۆر لەو دەنگانەی کەهەمیشە لەبەرچاوان و دەور قەرەباڵغن.. نووسەرێکی تەنها و دوورەپەرێزە، هیچ تێکەڵیی و خوڵقی نێوەندە ئەدەبی و ڕۆشنبیری و سەنتەر و کایەکانی تری نییە..

ئەم نووسەرە چەند زمانێك دەزانێت، لەوانە زمانی تورکی و عەرەبی بەباشی دەزانێت، چ بۆ نووسین و چ بۆ وەرگێڕان.. کۆمەڵێك بابەتی وەرگێڕدراوی لەزمانی تورکی و عەرەبییەوە هەیە.. بابەتی نووسراو و بڵاوکراوەی بەزمانی عەرەبی هەیە، کەلە کۆمەڵێك ڕۆژنامەو سایتی عەرەبیدا بڵاوکراونەتەوە.

نووسەر و وەرگێڕی مەغریبی “سەعید بلغربی” کۆمەڵێك تێکستی ئەم نووسەرەی لەزمانی عەرەبی-یەوە کردۆتە ئەمازیغی و لەدوو توێی کتێبێکی سەربەخۆدا لەمەغریب بەچاپی گەیاندووەو شایانی باسە ئەمە یەکەمین جارە تێکستی کوردی بکرێتە ئەمازیغی و لەدوو توێی کتێبێکدا چاپبکرێت.. بەتایبەت مەغریب وڵاتی نووسەرانی بەتوانای وەك “تاهیر بن جەلون”و “محەمەد زفزاف”و”محەمەد شوکری”یەو خاوەن خوێنەرانێکی جدییە.. هەروەها ئەم کتێبە بۆتە ماتەڕیاڵی دیراسی کۆلێژی ئادابی یەکێك لەزانکۆکانی مەغریب و وەك وەرگێڕیش لەچاوپێکەوتنێکیدا ئاماژەی پێداوە، ئەو خۆی لەنێو کۆمەڵێك تێکستی ئەدەبی وەرگێڕدراوی کۆمەڵێك نووسەری کورددا، بەبێ ناسینی خودی نووسەر، تەنها تێکستەکانی “یوسف عزەدین” سەرنجی ڕاکێشاوەو سەرسامی جدییەتی بووەو هەر بۆیە ماوەیەکی دوور و درێژی بۆ وەرگێڕان و پاشان بەچاپ گەیاندنی تەرخان کردووە.

کتێبە چاپکراوەکانی نووسەر

دیوێکی دیکەی حیکایەتە نەنووسراوەکان/ڕۆمان/چاپخانەی شڤان-سلێمانی2006

تەنها ڕۆژێکی سارد/ڕۆمان/دەزگای موکریان/هەولێر/2008

پێخەفێك لەخوێن/هونەری گێڕانەوە/دەزگای ئاراس/هەولێر/2008

ماجەراکانی سەلمانی فارسی/رۆمان/یانەی قەڵەم/سلێمانی2009
وێڵگەی یادەوەرییە گریمانکراوەکان/ رۆمان/بەڕێوەبەرایەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی/2009
وەهم و شوناس/ گفتوگۆو وتار/چاپخانەی یاد/ سلێمانی/2012
کۆتاییەکان/ئەنفارار/ هونەری گێڕانەوە-سردیات/بەزمانی ئەمازیغی-دار کەبەدانی-مەغریب2015

تــــوێژینــەوەی دەق لــە ڕوانگەی زمــان و ئــەدەب□و … ع□بــدوڵڵا ڕەحمان

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن]

حـــزب و حکـــومەت و مــزگەوت … ئەرسەلان مەحمود

ئازادی، لەدیدو زیهنیەت و ئەندێشەو ئەدەبیات و ئەفکاری حزبە نەتەو□یگەراو چەپگەراو ئیسلامیگەراو سۆسیالیستیە کوردییەکاندا، نەك هەر وەك بەها تاکگەراییەکەی بوونی نیە لەواقیعدا، یەکە جڤاتییەکەیشیان لەخۆیدا بەوەها هزرینك لاڕێ و گلاراو کردوە، ئەوەی هەیە بەتەنها لەرزگاری نیشتمانی و ئازادی نەتەوەیی و دەستەجەمعیەتدا، پەت و پێوەند کراوە، وەك ئەوەی ستەم و ستمکاری لەڕاپەڕیندا، کۆتایی پێهاتبێت و، ئازادی تاك مرۆ بەرەو لادان و

بادانە فەرھەنگی و کۆمەڵاتیەکان بەرێت!!

ئەمە تۆمەتبارکاری و بەشینەوەی نادیدگەرایی و تێکەڵکاریەك نیە لەنا ھۆشمەندییەوە ھاتبێت، کەسێك ھەیە لەماوەی ئەم دەیانساڵەی دوای ڕاپەڕیندا، بیریکردبێتەوەو، دەیانجار لەشعوری نەدرا بێت!! تاکێك ھەیە لەماوەی ئەم دو دەیەو نیووە زیاترەیشدا، ڕای ھەبووبێ و، چەندینجار ڕاو نەنرا بێت!! ھەیە لەخەیاڵێکدا فڕیبێت و، نەڕفێندرا بێت!! ئەرێ ڕویداوە یەکێك زریکەی ئازادانەی لێدابێ و، زیندانی نەکرا بێت!! باشە دەشێت ھەبێ زاتیکردبێ لەکەوڵە نەرێتیەکەی خۆی دەرکەوتبێتە دەرەوە، بەڵام لەشەقام و بڵندگۆکانەوە کەرامەت شکاو نەکرا بێت!! ڕۆژنامەوانێك گوتی: ئەمە مەلەفی فەسادی کارگێڕی و ئەخلاقی، فڵان و فیسار مەسئولەیە، کوشتیان!! میدیاکارێك دەڵێت: ئەمە شوناس و ئەمە وجودە ئەسڵییەکەی ئێوەیە، نەفییانکرد!! نووسەرێك ڕق نا، تەنھا گوتی: کچەکەی سەرۆك/م خۆشدەوێ، تیرۆریانکرد!! ھاوڵاتییەك لەسەر ماچێك وڵاتبەدەر کرا!! سەدانی دی خنکێندران، ھەزارانی دی سوتان، تەنھا لەسەر ئەوەی گوتوویانە خۆشمدەوێی!! نامەوێ بەمە ڕوایەتی بدەمە جنێودان و خۆ ھەرزانفرۆشکردنە خودییەکان، بەڵام ئەمە کەی ڕوایە: دەسەڵات و بەرپرسەکانی ئەم وڵاتی□، ئازادانە سەروت و سامانی وڵات بدزن و بەھەدەر بدەن، گەنجێك ئازادانە، بەنموون□ ل□ت□□□□ ک□م□□ایی□تییەکاندا نەتوانێ پێیانبڵێت دزو نەزان و پشتە چاوتان برۆیە. ئەی ڕوایە خۆت بەسەرۆك بزانی و نەشتوانی بەپێیەکانی خۆت بەناو بازاڕو خەڵکەکەتدا بڕۆیت و، بانگەوازی ئازادی و سەربەخۆیش بەگوێی خەڵکدا بدەی !!

سەیر دەگوزەرێ لەم وڵاتەدا، ڕۆژ نیە رۆژنامەوانێك لانیکەم دارکاری نەکرێت! ڕۆژ نیە مێنیەك نەکوژرێ، یا لەژێر فشاردا خۆی نەکوژێت! ئەگەر بەیاسا نەتوانندرا بەر بەئازادی و ئازادییە فەردییەکان بگیرێت، تارمایی حزبی دەبێت بەجێگرەوە! ئازادی لەعورف و نەرێت بدا، دنیا خرابوونە! ھەمیشە لەبیانوێك زیاتر ھەیە بۆ زەوتکردنی ئازادییەکانی تاك، دەنگە ئازادەکان وەك شێرپەنجەو نەخۆشییە جەستەیی و دەروونییەکانی کۆمەڵگە حزبی و کۆمەڵگە مرۆییەکە دەبیندرێن!! ئەگەر نا، ئەوە چجۆرە حزب و پێکھاتەیەکە بەرگەی ئازادی وتن و نووسین و ئەزمونکردنی زانینگەرایی جەستەو ئاکاری و عەقلانیەت لەخۆدا ناگرێت! مەگەر مر□ق ب□سروشت بونەوەرێك نیە ئازادو سەربەست، مەگەر لەڕاستیدا ھیچ حزب و دەسەڵات و مزگەوتێك مافی ئەوەی ھەیە کەس ناچار بەملکەچگەرایی پێناو ویستەکانی خۆی

بكات، ئەمە چجای قانگدان و، تۆقاندن و، ڕفاندن و، ئەشكەنجەو، تیرۆركاری دەرونی و جەستەیی و مۆڕاڵی !!

حزب و حكومەت و مزگەوت، بەسروشت ئەو دامەزراوە مەدەنی و ڕەها یە ڕێگە پێدراوە نینە چۆنیان بوێت ئاوا ببنە لەمپەرو بەربەست ل□ بەردەم گەشەكردنی ئازادی خود لەخۆدای تاكەكان، ئەو ساتە نەشئە بەخشە كورتخایەنانەی سەردەمی دوای ڕاپەڕین، تێپەڕین، ئێستا هەم دنیا لەشوێن و شوێنگەی ترەو، هەم مرۆڤی كوردیش پەڕیوەتەوە لەم ڕابردوەو، رویكردوەتە بیركردنەوەو ڕامان لەڕەهەندە جیاوازەكانی ئازادی و دەیەوێ ئەزمونیان بكات، ئەو ئازادییە فرە ڕەهەندانەی خۆیان لەئازاد بوونی خۆ لەخۆدای تاك دەبیننەوە، ئاخر مرۆڤ تا دەربازی زیندانە ناواخنە تاریكەكەی خۆی نەبێت، نەیتوانیووە رزگاری بێ و بەخۆی بڵێت ئازادم، نەیتوانیووە ڕزگاری بێت لەدەست ئەو بەندو باوە نەرێتگەراو سووننەتگەراو دەستەجەمعیانەی خۆركەی تاكن.

پارت و حكومەت و مزگەوتەكان، بەپی□وری یاساو ڕێسا ئەرزی و ئاسمانییەكان و لەبنەماشدا، ئامرازی بەدیهێنەری ئامانجە نەتەوەیی و نیشتمانی و فكری و تەنفیزی و، بڵاوكردنەوەی هۆشیارییە كۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و گەشەپێدانی هزری بەیەكەوە ژیانی خەڵكن، نەك ژەهراویكردنی بیرو باوەڕی تاك و خەڵك لەپێناو بەدناوكردنی ئەوانتری بەرامبەرو جیاواز، ئازاد بوون لەخۆدا، هەرگیز بەمانای دژایەتیكردنی حزب و دەسەڵات و دین نایەت لەڕاستیدا، ئازادی ئەزمونكردنی مافە لەخۆدا وەك تاك، مرۆڤی ئەم سەردەمە، ناتوانێ بڕوا بەو وەهمە بهه□ن□□ت هەتا ئێستایش بانگەشەی ئەزمونكردنی ژیانكردن دەكات لەڕابردودا، ستەم هەر ستەم و ستەمكار هەر ستەمكارە، ئەوەی دەرودراوس□□كانی كوردستان بەرامبەر بەكوردو خاكەكەی دەیكەن، چەندە ستەم و ستەمكارییە، ئەگەر لەناوخۆی كورد خۆیشیدا بەنمونە: هەبێ و بیەوێ ستەم لەئازادی و ئازادیخوازی بكات، هەر ستەم و هەر هەمان ستەمكارییە، ئازادی نابەخشرێت وەك ئەوەی تا هەنوكەیش پارتە كوردییەكان ئیددیعای دەكەن، گوایە ئەمان ئەم ئازادییەیان بەخشیووەتە خەڵك، بەم عیبارەتە بێت هەر كاتێك بیانەوێ دەشتوانن ئەو بەخشینە زەوت بكەن و بیگ□□ن□ن□وە لای خۆیان، ئازادی بەرهەمی بەریەككەوتنی مرۆڤەكانەو، لەگەڵ خۆیاندا لەدایك دەبێ و گەورە دەبێ و پەرەیپێدەدەن، ئەوەی بەها دەداتە پارت و دەسەڵاتە جیاوازەكان، خەڵكە، نەك بەپێچووپەناو پێچەوانەك□ی□و□.

چۆن حیزبەکان پەرتبوونە، ئێوە پەرت مەبن ! … سەلام ناوخۆش

لە پاش هەرەسی هەرسێ ئەزمونی حوکمداری شێخ مەحموود 1918-1924 ، قازی محەمەد 1945-1946 ، مەلا مستەفا 1970-1974 ، ئەزموونی حوکومەتی هەرێم ئەزمونێکی دی حوکمداری کوردییە .
هەرسێ حوکمداریەکەی پێشوو ، جگە لە هۆکاری دەرەکی قوربانی ململانێی سیاسەتمەدار و رۆناکبیری کورد بوون ! بۆ نموونە زۆربەی ڕۆناکبیری کورد پێش 1991 وا وێنەی شێخ مەحموودی لە زاکیرەی خوێنەری کورد وێناکردبوو کە پیاوێکی دەرەبەگی دیندار بووە ، هەر دینیش وەیلێکردووە تۆقە لەگەڵ ئینگلیز نەکات !!

لە ڕاستیدا شێخ مەحموود نەك هەر تۆقەی لەگەڵ ئینگلیز کردووە ، بەڵکو ئینگلیز هەر لە کەرکوك بوو بە نهێنی نامەی بۆ ئینگلیز هەنارد هەروەها لە بەرایی بیستەکانی سەدەی بیستەم سێ نامەی بۆ (فلادمیر لینین) سەرۆکی یەکەم دەوڵەتی شیوعی هەنارد . لازاریف لە بارەی ئەو نامانەی شێخ دەڵێت :" لینین نەیدەتوانی وەڵامی شێخ بداتەوە چونکە دەرەبەگی دیندار بوو ، ئەویش کۆمۆنیست بوو…" ئەو پاساوانە تەنیا لە گیرفانی کۆمۆنیستەکان هەیە ، ئەگەرنا پاشای ئەفغانی کۆمۆنیست و نا دەرەبەگ بوو! کە وەرامی دایەوە !
زۆربەی ئەوانەی لە ڕەوتی شێخ هەڵگەڕانەوە بوونە پۆستداری حکومەتی عێراقی بە جۆرێك هەر یەکێك لەو ڕۆناکبیرانە دامەزرێنەری سوپای عێراقیە یەکی تر وەزارەتی مەعریفەی ئاوەدان کردەوە !!
لە پاش 1991 لە دژی هەبوونی (مەلا مستەفا) لە دەڤەری زەرد ، لە دەڤەری کەسك وێنەی شێح مەحموود زیندوکرایەوە!

لە ماوەی 1925-1958 چەندان پەرلەمانتاری کورد لە بەغدا دروست بوون ، بەڵام ئەوانە نوێنەری دەڤەر و عەشیرەتی کوردی بوون ، نەك حیزب و ویستی کوردی! لە ماوەی 1958 هەتا 1970 کەسانێك لە دەسەڵاتی بەغدا دەرکەوتن ، کەسێك لەوانیش جورئەتی ئەوەی نەکرد قسە لە سەر دۆزی سیاسی کورد بکەن.

ئەو کوردانەی لە 1975 هەتا 1990 لە پەرلەمانی عێراق و تەشریعی

کوردستان دەرکەوتن ، ڕێك وەك حەسەن خەیری و برنجی…وابوون!!
لە 2004 هەتا 2017 کوردێکی زۆر لە پەرلەمان و حکومەتی عێراقی دەرکەوتن کە سەد لە سەد نوێنەری حیزبی کوردی بوون !
ئەو برادەرانە چەندەها پۆستی گرینگیان داگرت لەوانە سەرۆك کۆمار ، جێگری سەرۆك وەزیران ، جێگری سەرۆك پەرلەمان ، وەزیری دەرەوە ، وەزیری مالیە،….لە سەرەوەی 60 پەرلەمانتاری کورد…ئەو هەموو حەشاماتە نەیانتوانی تەنیا یەك گوند ، کورە بڵێ بستێك زەوی کوردی بگێڕێنەوە!

لە تازە بە سەرۆك وەزیران بوونی مالیکی ، لە ئەنجومەنی وەزیرانی کوردستان بەندە لەگەڵ چەندەها مامۆستای زانکۆ بە دیداری مالکی گەیشتین. لەو دیدارە دکتۆر عوسمان ئەمینی ڕەحمەتی وتی :" جەنابی مالکی لوتفت هەبی سەبارەت بە کورد بە تایبەتی شاری هەولێر شەهادەی پێداوی! .." مامۆستایەکی تر وتی :" جەنابی مالکی بۆ ئەوەی کورد لە نیەت سافی جەنابت بگات ئەوە چەند ساڵێکە (شارۆچکەی مەخموور) خراوەتە سەر (موصڵ) بە نوکە قەڵەمێك بیگەڕێنەوە سەر (هەولێر)!
مالکی وتارێکی مەتاتی دا ، مامۆستایەکی برادەر لێی پرسیم : ڕات دەربارەی قسەکانی چییە؟ وتم : صەدامێك –ە لە قالبی مالکی!
برادەران : کەس دۆستمان نییە لە عیراق! ساڵی 2004 هەمان قسەم لە سەتەلایتێك کرد ، بەرامبەرەکەم وتی : سەلام زۆر ڕەشبینە ، ئەگەرنا سەدان کەسی وەك عەمار حەکیم دۆستمانن!!
کاك عەمار هەر چ نەکردبی بە ڕاستەوخۆ و ناراستەوخۆلەبەردەم نوێنەرانی کورد هەڕەشەی لە جیابوونەوە و ریفراندۆمی کوردستان گرت ، کەس متەقی لێوەنەهات دکتۆر مسەنا نەبی ، بەمەش نوێنەری کوردی کردە سێ پارچە :
پارتی ، یەکێتی-گۆڕان-کۆمەڵ ، یەکگرتوو

پوختەی قسان

چۆن هیچ چاوەڕێ نیم لە حکومەتی کوردستان دە ئەوەندەش چاوەڕێی هیچ نوێنەرێکی کورد نیم لە بەغدا چونکە لە 2004ەوە هەتا ئێستا نەیانتوانیوە تەنیا گوندێك بە قانون بخەنەوە سەر کوردستان …بە ڕاستی ئەوەندە هاوڵاتیەك پەستم لێتان وەختە بڵێم شیعری (ئەی وەفدی کوردستان-پیرەمێرد) و (شیرین بەهارەی هەژار! لە ڕەدی (بلە)تان) لە سەر تەتبیق دەبی! پێشمەرگەی مووچە 500 هەزار بە خوێنی 2000 پێشمەرگە توانی بەشێکی زۆری ناوچەی داگیرکراو رزگار بکەن کەچی ئێوەی مووچە 12ملیۆن دینار بە 12 ساڵ یەك گوند بە

قانون ڕزگار بكەن !
بەس نییە! ئێمە نەقدی شێخ مەحمود و مەلا مستەفا و سمكۆ…مان دەكرد بەوەی هیچیان بۆ نەكردینە ئەرێ ئێوە چ دەكەن ؟ هەتا قیامەت چاوەڕێ بین؟!
تكایە خەڵك وەك حیزبەكان مەبن …با چیتر نەتانكەنە مەڕ!

سەلام ناوخۆش \ مامۆستای زانكۆ

لە ڕابندرانات تاگوورەوە … لە عەرەبییەوە : نەژاد عزیز سورمێ

گۆرانییەكەم

ئەوە گۆرانییەكەمە،
مۆسیقای بە دەوری تۆدا دەخولێتەوە ڕۆڵە!
وەك باوەشی خۆشەویستی بەسۆزم .
گۆرانییەكەم وەك ماچی لێڕازیبوون
لە هەنیەت دەسوێ ..
كە بە تەنێی، لە تەنیشتت دادەنیشێ ..
كە لە ناوەڕاستی قەرەبالغیشیدای ،
بە گوێتدا دەچرپێنێ ..
بە دوورەپەرێزیت دەورە دەدا..
گۆرانییەكەم بۆ خەونەكانت دەبنە دوو باڵ
دڵت دەگوازنەوە لێواری نادیاری ..
وەك ئەستێرەی دڵسۆزیان لێ دێ لە ئاسمان
كە شەوی دەیجوورت لە ڕێدا دەبێ ،
گۆرانییەكەم لە گلێنەی چاوەكانت دادەنیشێ و
نیگا بۆ جەوهەری شتەكان هەڵدەگرێ ..
كاتێ دەنگیشم لە مەرگدا ئۆقرە دەگرێ ،
گۆرانییەكەم لە دڵی زیندووتەوە دەئاخڤێ …

مندا□ ً ً ً ًی فریشتە

ڕۆڵەم !
لێ گەڕێ ژیانت وەك مەشخەڵێكی ڕوناهی بێت
پاك ، بێ شڵەژان و بێدەنگ شادومانییان بكا
ئەوان لە تەماح و ئیرەییدا دڵڕەقن ..
وشەكانیان وەك چەقۆی شاراوە
تینووی خوێنن..
بڕۆ ڕۆڵەم !
بڕۆ لە ناوەڕاستی دڵە مۆنەكانیان بوەستە
لێ گەڕێ چاوە گەشەكانت لەسەریان بێ !
وەك سڵاوی لێبوردەیی ئێوارەی
دوای كۆششی ڕۆژانە ..
لێیان گەڕێ سیمات ببینن ڕۆڵە !
بەو چەشنە لە مانای شتەكان دەگەن .
لێیان گەڕێ خۆشیان بوێی و
یەكتریان خۆش بوێ ..
وەرە جێگات لە باوەشی بێسنووریدا بكەوە ڕۆڵە !
دڵت وەختی ڕۆژهەڵاتن بكەوە
بڵند وەك گوڵێك دەپشكوێ
لە خۆرئاوابوونیشدا سەردانەوێنە..

لەسەرخۆ دڵەكەم

با وەختی جودایی دڵگیر بێ
ڕێ مەدە ببێتە مردنێكی بێ دیماهی !
با خۆشەویستی ،
بەرەو یادگاران سەوڵ لێ دا و
ئێش و ئازار ببنە ستران ..
با بنمیچ بگاتە ئاسمان ..
بۆ وێكهاتنەوەی باڵەكان لە دەوری هێللانەدا ..
با دوا بەركەوتی دەستەكانت
وەك گوڵی شەو تەنك بێ ..
بوەستە ئەی كۆتایی سەرسوڕهێن !
چركەیەك..
لە بێدەنگی دوا وشەتدا یادت بێتەوە
من بۆت دادەنوێمەوە و
چرام هەڵدەگرم ،
ڕێگات بۆ ڕووناك بكەمەوە.

چرا بۆچی کوژایەوە ؟

چرا بۆچی کوژایەوە ؟
چرا بۆیە کوژایەوە ،
باڵتوکەمم تێوەرگرت
دوور بێ لە با
چرا بۆیە کوژایەوە..

گوڵ بۆ سیس بوو؟
هاتم بە ئەڤینێکی نیگەرانەوە
بە دڵمەوەم نووساند
بۆیە سیس بوو..

ڕووبار بۆچی وشکی کرد؟
بەربەستێکم لە پێش هەڵنا
تا بەتەنێ بێ خۆم بێ
بۆیە ڕووبار وشك بوو..

ژێی پێژەن بۆچی پسا؟
هەوڵمدا ئاوازێکی پڕ بژەنم
بەرزتر لە خۆی ، لە توانای ،
بۆیە ژێی پێژەن پسا..

من ناسێمەوە

من تینووی
شتە دوورە بەدینەهاتووەکانم ..
ڕۆحم هەڵپەیەتی
بەسۆزە بۆ گرتنی مەودای تاريك
ئای ، ئەی ترسی دووری ئەودیو ئاسۆ !
هەی هەی لە بانگی بە ئێشی
لە (نەی)دا هەڵقووڵاو !
من لە بیرم دەچێ
هەمیشە لە بیرم دەچێ باڵم پێوەنین بفڕم و
هەمیشە گیرۆدەی ئەم شوێنەم
من بەقەد شەوقەوە مردووم
بێدار…
من غەریبم
لە خاکێکی عەجیبدا!

ئای دونیا!

ئای دونیا!
تۆ گوڵی خۆتت چنی و
بە دڵمەوەت نووساند
دڕکی تێڕاچوو ..
کە ڕۆژ بەرەو ئاوابوون چوو ،
تاریکی کشا ..
گوڵم لە گۆشەیەك دانا
لێ ئێشی دڕکەکەی هێشتا مابوو
ئای دنیا!
گوڵ گەنجییەتی و بۆنت دەداتێ
بەڵام وەختی گوڵوەچنی
کە من چاوەرێم دەکرد، لە دەستم چوو و
لە شەوی دەیجووردا ؛
ئیدی ناتوانم گوڵێکم دەست کەوێ
لە ئێشی چزووی زیاتر
کە ماوەتەوە.

گلەیی

تۆڕم هاوێشتە دەریاو
لە قووڵایی تاریکیدا ،
شتی سەیر و زۆر جوانم دەرھێنا ..
هەندێکیان دەتگوت زەردەخەنەیە
شەوقیان دەدایەوە ..
هەندێ وەك فرمێسك دەدرەوشانەوە و
هەندێکیش ئاڵ وەك گۆنای بووك..
کە درەنگی ئێوارە بەخۆو بەدەستکەوتەوە
گەڕامەوە ماڵەوە ،
خۆشەویستەکەم لە باخچە دانیشتبوو
بە تەمەڵییەکەوە پەڕەی گوڵی هەڵدەکێشان
بە شەرم و ویقارەوە
ئەوەی ڕاوم کردبوو
خستمە ژێر پێی
بە سووکییەوە لێی ڕووانی و وتی:
ئەم شتە سەیرانە چین؟
نازانم سوودیان چییە !
سەرم بە شەرمەوە دانەواند و

بیرم کردەوە:
" پێیانەوە ماندوو نەبووم
ئەوانە شایانی تۆ نین "
بەدرێژایی شەو خەریك بووم
یەك یەك لە ڕێگادا فڕێم دان
بەیانی موسافیر هاتن
کۆیان کردنەوە و
بۆ وڵاتی دووریان بردن…

گۆرانیی شاعیر

کە چەنگەکەم
لەگەڵ ئاوازی پچڕپچڕم دەهێنایەوە ،
تۆ لەوە دوور بووی تێم بگەی..
چۆن بمتوانیایە بزانم
ئەو سترانانە
لە کەناری نادیاریدا
هەڵپەی تۆیانە؟
کە نزیکم بوویەوە
گۆرانییەکانم
بە ئاهەنگی هەنگاوەکانتا
سەمایان دەکرد
وەك ئەوەی نەسیمی شادییەکی باڵا
لەو یەکگرتنەدا
بە جیهان بڵاودەبێتەوە و
ساڵ دوای ساڵ
گوڵ لە سترانی شاعیردا دەپشکون ..
قژی بووك دەستی درێژ دەکا
قوربانی دڵ قبوڵ بکا
ئەوەی لەم گەردوونەدا مەعلوومە
لەگەڵ نادیاردا
یاری چاوشارکێ دەکەن.

ئای لە یاسەمەنی سپی !

ئەو ڕۆژەم لەبیر ناچێ
یاسەمەنی سپی ئامێزی لە دەستم وەرێنا..
خۆر و

ئاسمان و
خاكی سەوزم خۆشەویست و
لە شەوێكی تاریكدا
گوێم لە هاژەی ڕووبار بوو ..
لە گەوەی ڕێگادا ڕۆژم لێ ئاوا بوو
پایزێكی تەنیا
شتی وای جێهێشتووە
وەك بووكێك، كراسی بووكێنی
لە وەختی پ□ككگەیشتندا
بۆ خۆشەویستەكەی هەڵدەكا..

كۆتایی

وەختی سەفەرە دایە !
من دەڕۆم
لە تاریكایی ڕەنگپەڕیوی
بەرەبەیانی چۆلدا
كە باسكەكانت لەسەرجێدا
بۆ مناڵەكەت درێژ دەكەیت ..
لە سەرمە بڵێم:
" مناڵەكە لێرە نییە "
دایە من دەڕۆم !
دەبم بە تەوژمی كزەبایێك و
دڵنەوایيت دەكەم ..
كە خۆت دەشۆی
لەناو ئاودا شەپۆلان دەدەم و
ماچت دەكەم و
جارێكی دی ماچت دەكەم ..
لە شەوی باوبۆراندا
كە باران نەرمۆكە لە گیا دەدا
چپەی من ،
لە پێخەفەكەتدا دەبینی
پێكەنینم بروسكەیەك
لە پەنجەرەی كراوەی ژوورەكەتدا دادەیسێنێ
نەنووستبووی ،
كە پاڵ كەوتی

وێنەی ئەستێران گۆرانیت بۆ دەڵێم
” بنوو.. دایە.. بنوو ”
لە تریفەی ماهی خەیاڵڕۆیودا
دەخزێمە سەرجێت کە نووستوی
لەسەر سنگت پاڵ دەکەوم
دەبم بە خەون و
لە نێوانی پێڵووە نەختێ کراوەکانتا
دەخزێمە ناو قووڵایی نووستنت ..
کە لە خەو ڕادەبی و
بە ترسەوە سەیری دەوروبەرت دەکەی
لە تاریکیدا
وێنەی پەپوولەی ڕوناهیدار
دەفڕم دەچمە دەرەوە
لە ئاهەنگی جێژنی مەزنیی دایکیش
کە مناڵانی هاوسێ دێن و
یاری لە دەوروبەری ماڵ دەکەن
لە ئاوازی نەی دا دەتوێمەوە و
بەدرێژایی ڕۆژێ لە دڵتدا لێ دەدەم و
(سنتا)ی خۆشەویستیش
بەدیارییەکانتەوە بۆ ڕۆژی دایك دێ و
لێت دەپرسێ:
کوڕەکەت لە کوێ یە خوشك ؟!
تۆش بە هێمینەوە پێی دەڵێی
لە بیلبیلەی چاوەکانمە
کوڕەکەم جەستەمە.. ڕۆحمە..

□ شاعیرو شانۆنووس و ڕۆمانووس (ڕوبندرانات تاگوور) لە بەشی بەنگالی شاری کەلکەتا ساڵی 1861 لەدایك بووە. بۆ یەکەمین جار هەر لە ماڵەوە لەژێر دەستی باوکی کە ئەویش زاناو شاعیرو شانۆنووس بووە خوێندوویەتی، لەسەر دەستی ئەویش فێری وەرزشی (جۆدۆ) بووە. تاگوور زمانی سانسکرێتیشی لە هەرێمی نیکتانهی ڕۆژئاوای بەنگال خوێندووە، خانەوادەی تاگوور هەبوویی بوونو لە چینی (براهما) بوون. زۆربەی خوێندنی تاگوور لە ماڵەوە بووە لەژێر چاودێری مامۆستای تایبەتی و سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی خانەوادەکەی… زۆربەی زانستەکانی خوێندووە، لە زانستی زمانەوە بگرە تا فەلەکناسی و زانستەکانی نوێ و مێژوو و کولتووروی جۆراوجۆر… لە تەمەنی هەشت ساڵییەوە شیعری نووسیوە، لە حەقدە ساڵیشەوە باوکی دەینێرێتە

ئینگلستان، بەڵام پاشان لەوێدا زانکۆ بەجێدەهێڵێ و دەگەڕێتەوە کەلکەتا. ئەزموونی شیعری تاگوور لەو دەمەدا دەرکەوت کە ژمارەیەك کۆشیعری بڵاوکردەوە، کە بە پازدان و تێپەڕاندنێکی گرینگ ناسێنرا نەك هەر بە گوێرەی تاقیکردنەوەی خۆی، بەڵکو لەناو تێکڕای (شیعری بەنگالی)دا. ئەوە بێجگە لە چەندین شانۆیی و ڕۆمان و کورتە چیرۆکی دی، لە پاڵ ئەوەشدا

تاگوور لە قۆناغەکانی دوایی ژیانیدا وێنەکێشێکی کارامەیشی لێ دەرچوو (لە تەمەنی شەست ساڵیدا) و لە ژمارەیەك پیشەنگاشدا تابلۆکانی نمایش کردن، تاگوور کە دەچێتە ئینگلستان، لەگەڵ برادەرێکی پێکدەگەنەوە ئەویش هونەرمەند دەبێ، ئەو برادەرەی ناوی (رۆتنستاین)ـە، هونەرمەندێکی بەناوبانگ بووە، تاگوور لە هیندستانەوە ناسیبووی پێشنیاری ئەوەی بۆ کرد شیعرەکانی بۆ بکاتە ئینگلیزی، دوای ئەوەی کە زانی لەبەرابەر شیعری ئینسانی بەرز دایە، پاش وەرگێڕانیش، بۆ پێداچوونەوە پەیوەندی بە شاعیری ئایرلاندی ناسراو (ولیەم بتلەر یێتس)ـەوە دەکا ، لێرەوە بەرهەمەکانی تاگوور ناسران و لە دوای ئەوەشدا زۆری نەبرد (خەڵاتی نۆبل)ی وەرگرت. لە ئەنجامی نەشتەرگەرییەکی سەرنەکەوتوو کە لە یەکێك لە نەخۆشخانەکانی کەلکەتا ساڵی 1947 بۆی کرا ، پاش ئەوەی دوا شیعری بۆ ئامادەبووانی نەخۆشخانە خوێندەوە گیانی سپارد. ئەم قەسیدانەی تاگوور لە (رابندرنات گاغور- روائع فی المسرح والشعر)ـەوە کراون بە کوردی.

ڕۆژی بڕیاردان … سەباح شێخانی

دیاریکردنی ڕۆژی گشتپرسی لە ڕۆژی 25ی ئەیلوولی 2017، بڕیارێکی مێژووییە، ڕۆژی بڕیارە ڕاستەکەی نەتەوەکەمانە، لەم ڕۆژەدا، خەڵکی کوردستان بریار لە چارەنووسی خوی دەدات، ریفراندۆم پرسێکی نەتەوەیی و نیشتمانییە، دەتوانێت کێشەکانی کوردستان چارەسەربکات با هەموومان دەست لە ناو دەستی یەکتر هەنگاو بنێین، ئیتر کاتی بڕیار و خۆڕێکخستنەوەی نێو ماڵی کوردە، تا لە داهاتوودا لەژێر سێبەری دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان هەناسە بدەین.

ڕۆژی 7ی حوزەیرانی 2017 بڕیارە گرنگ و مێژوویەکە درا، دروستکردنی ئەنجوومەنی باڵای ریفراندۆم بە سەرۆکایەتی سەرۆك بارزانی و دانانی یەك هەفتە بۆ لایەنەکان تا نوێنەر دەستنیشان بکەن و نووسراوی سەرۆك بارزانی بۆ کۆمسیۆن تا هەڵبژاردنەکانی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم لە وادەی خۆیدا بکرێت نەخشەرێگای پراکتیکین بۆ سەرکەوتنی گەورەتر، لە ڕۆژی ڕیفراندۆمدا، بە دەنگی هەر تاکێك مێژوویەکی جوان بۆ نیشتیمان تۆمار دەکرێت.

سەربەخۆیی، خواستی شەقامی کوردییە، بازنەی ئەم خواستە مەزنە زۆر فراوانترە لە ئارەزووی تاکە کەسێك، یان تاقمێك، یان حیزبێك، بۆیە بەرگرتن بەم خواستە، یان تەگەرە دروستکردن لەبەردەمیدا، هیچ ئاکامێکی نابێت، جگە لە مایەپووچی نەبێت لە بەردەم مێژوودا.
ڕیفراندۆم چەتری کوردایەتییە، خوانێکە بۆ هەموومان، گرنگە نێوماڵی کوردیمان یەکبخەینەوە و متمانە بگەڕێتەوە بۆ نێو پرۆسەی سیاسی و ئاشتەوایی نیشتیمانی بونیاد بنێینەوە.

هەنگاونان و دیاریکردنی ڕۆژێك بۆ ڕیفراندۆم بووەتە ڕۆژەڤ، ڕۆژ بەڕۆژ پێی دەنێتە قۆناخێکی پێشکەوتوتر لە باشووری کوردستان، هاوڵاتیان بەگەرمی و بە جۆشەوە چاوەڕێی ئەو ڕۆژە دەکەن، ریفراندۆم، جگە لەوەی بابەتێکی یاسایی و سیاسییە، هاوکات دەسکەوتێکی بەهادارە بۆ گەلی کوردستان، چاوەڕوانی چەندان سەدە، لەم ڕۆژەدا دەبینم، چارەنووس و هیوای میللەتی تێدا بڕیار دەدرێت، بۆیە سێ وشەی جوان هەیە لە ئەدەبیاتی سیاسی کوردیدا، هیچ کات لە یاد ناکرێن، هەمیشە لەناو فیکر و دەروونی کوردستانیاندا، بە زیندوویەتی دەمێننەوە، ئەوانیش بریتین لە: پێشمەرگە، بارزانی، سەربەخۆیی.

ئاوێنەی گەل ... چالاک ئاغجەلەری

کاتێک دەمانەوێت بیربکەینەوە لە شێوازی بەڕێوەچوونی ژیان لەو ژینگە کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرھەنگییە ی نیشتمانێکدا کە زۆرینەی

تاکەکانی بە نزیکایەتی و هاوخوێنی نەژادەکیان پێکهێناوە وەکو تەواوی کۆمەڵگەی دونیا گوزارشت بە کلتور و ڕەسەنایەتی خۆمان دەکەین هاوبەش لەگەڵ چەندین نەژاد وئاینزای جیاواز ، وەک گەلێک لە جوگرافیایەکی دیاریکراودا کە شوێنگەی چاو هەڵهێنان و گەشە وگەورەبوونمان بۆتە شوناسی کەسێتیمان بە کۆی سەرکەوتن و نوشستەکان ، تەواوی ئازار و خەندەکان ، لە پێویستی پێدانی ژیانەکی ڕەنگاو ڕەنگ کە گوزارشت بکات لە جوانیەکانی ئەم میللەتە هەنگاوەکان بە پێشەوە پەیوەستی بە هاوڕێکی و هاوتەریبی تاک بە تاکی ئەم کۆمەڵگەیەیە بە دوا وێستگەی ئارام.

شەرم ئامێز نییە ئەگەر وەکو میللەتەکی دواکەوتو بە وێنەی زۆرینەی گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوین خۆمان بکەینە ئەم کاتەگۆریەوە، کاتێک بە پێشینی ئەم بەرگە خۆماننا ساند ، هەربۆیە لە وەرگرتنی ئەم دۆخە لە کەمی وبەکمزانینەوە نییە ، چۆن وە بۆچی؟
میللەتێک بە درێژایی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی کارکتەرێکی بنەڕەتی پێنەدرابێت لە کۆی سیناریۆکانی ژیانی هاوچەرخ ، هەمیشە دەقە هێنراوەکان لە دەرەوەی ناخی خۆی شوناسیان پێدابێت لەزۆربەی بوارەکاندا و هەروەها بەردەوامیی هێرشی شەپۆل خنکێنەرەکان میللەتی ئاڵودەی دۆگمایی و دواکەتوی هزری کردوە، لێرە بەدواوە بە هەستکردن یان پێبردن بەم دەردە دەبێت وەڕێی چارەسەر و ڕێگەچارەی ئەو دۆخە بین کەخەفەی کردوین ، خێرایی هەنگاوەکان بە تێپەڕاندنی هەڵە بقەکان دەبێت هاوتای تەوژمی باڵەکانی هەڵە بێت بە هەرچی زووتر ماڵئاوی کردن لە مێژوویەی سەپێندرا بەسەرماندا.

بە جیاواز لە مێژوویەی کە داگیرکەرانی ئەم میللەتە بە خاک و فەرهەنگ و فیکرییەوە کەوتنە وەزەی تاوەکو ئەندازەی خۆ وونکردن لەوەی ئەمە کۆن و مێژەری ڕەوایەتی بە ژیان بەرپرسیارێتیمان بۆی بە ناڕۆشنی دەرکەوت ، هاوکات خۆشمان و هەنگاوەکانمان لە هەر هەولێک بە دەربازبوون لە نەهامەتیەکانی نەمان توانی لیخنی ئەو واقعە سەپێنەرە ببەزێنین ، وەک بەکارهێنەرێکی ستەم لەکراو سینەی خۆمان پاک بکەینەوە ، بەردەوام بەهەمان نەفەسی داگیرکەر هەڵسوکەوتمان لەگەڵ خۆدا کرد، بە نموونە زۆربەی ڕەوتە سیاسیەکانی ئەم گەلە چۆن ڕەقیبەکان وەک دەوزمەیەکی ترسناک و خوێن هێنەر خۆیان خاڵی کردوە پێمان ، ئەم فریادڕەسانەش فەرهەنگەکی لەمە زیاتریان لە کەشکۆڵەکەیاندا نەبوو ، خاڵی خاڵی بوون لە هەموو ئەو خواستە مێژینەی وەک ستەم لەکراوێک خەونی ئەرخوانیمان پێوە دەبینی، ئەوەی ئەمانی لە ئەوان جیاکردەوە تەنها وتەنها زمانی

ئاخاوتنەکە بوو و هیچی تر.

ئێستا تەگەیشتین لەکامە فەزای ژیاندا هەناسەدەدەین ، ڕوونی ئاسمان چ لەڕێیەک بەری گرتووە و کەن ئەوانەی بەیار لەسەر ئایندەمان دەدەن، ئەمڕۆ هاتوون گەرەکیانە وەکو کەسەکی نەخوێنەوار پەنجەمان بگرن و مۆری نەگبەتیمان پێبکەنە سەر کاغەزی سپی و ئازادمان بکەن!!!، لە کاتێکدا خۆیان بوونەتە سەرچاوەی ئێش و ئازار بەسەرمانەوە، هەرکەسێ بە ئازادی بیربکاتەوە و قسەی هەبێت تا پێیان بکرێت دوژمن ئاسا بەرامبەری ڕادەوەستن و پاکتاوی جەسەدی دەکەن، تەواوی وێنا جوانەکانی ڕوح و ژیانمان لە ناشیرینی ئەواندا وون بوونە.

تەماشاکەن بیرکورتی ئەم کەمەڕەیە چۆن ژیانمان بە هەڵگەڕاوەیی پێدەناسێنن ، ئازادییەک کە خواستی هەموو گەل بوو ووردە ووردە دەیکەنە باخەڵی خویانەوە ، خەریکە وەکو بڵقی سەرئاو وون دەبێت لە پێش چاومان. ئەمڕۆ ئەوەی هاوڕای داخوازییەکانی ئەوە نییە بە ئاگایەوە هەڵسوکەوت لەگەڵ ئایندەی خۆی دەکات، هەر یەکێک کتێبخانەیەکی گەڕۆکی لە باخەڵدایە و دونیا بە ڕەنگا وڕەنگی دەبینێت ، چیتر ڕێگە نادات ئەوە ببنە ڕۆشنگەری ڕێگەیان ، دەزانێت ڕیفراندۆم کەی و چۆن دەکرێت ، هاوکات ئاگادارە لە فەزایی دواکەوتویی عێراق، لەم ساتە هەستیارەدا جوڵەیەکی ئیفلج بووی لەم جۆرە چەندین بار لە باشوری سودان خراپتر دەشکێتەوە بەسەریدا، لەوێش بە ئاگایە جیاوازی فیدرالییەتی کەنەدا و کوبێک ، عێراق و هەرێمی کوردستان بەراوورد ناکرێت بەدەر لە ناوەکەی. هێشتا هیچ نەبووە عومەر بەشیرەکانی بەغدا هەڕەشەی لەسەندنەوەی ڕۆژنامەی لە دەکەن و دەبێت هەرچی کوردی بەغدا وباشورە خۆیان ئامادەبکەن کە هەمان هەناسەی شەقەنی بەعس ئاسا ئاودووی سنوری ووڵاتەکی تەواو دزراویان دەکەنەوە ، ووڵاتێک ئەوەی تێیدا سەورەر نییە ئازادی و یاساکانی ڕێکخستنی ژیانە، دەمارگیری خێڵەکیتان لە ئاستێکدایە مردن و هەژار کەوتنی گەلێکی ٤ بۆ ٥ ملیۆنی بکەیتە پێش مەرجی ئەو گرۆوە سیاسیەی هەرچی دەست و دوژمنە ئەنجامی دەڕانەکەیت پێدەڵێن، بەڵام سوربوونتان بەدەر لە بە ڕوئیایی سیاسەتتان خواستێک ئامادەیی هەیە تەنها خۆتان لێی سودمەندن .

ئەوەی ماوەتەوە و شایەنی وەستان بێت لەسەری بە پرسێکی هەند چارەنووس ساز و نە هەڵین جارێکی تر خەرمانی ماندوبوونی ئەم گەلە توشی ئاشبەتاڵێکی تربێت، مێژووی ٢٥ ساڵەی دەسەڵات و فەرمانڕەوایەتیتان پێمان دەڵێت نەخێر .. بۆ ئەو

ئازادییەی ئەوە فەرمانڕەوایی بکەن. کەڵبەی تیژی دوژمنان پێمان دەڵێت بە ووریاییەوە هەنگاوەکانمان بهاوێژین، دونیای دەرەوە و بەرژەوەندیە زەبەلاحەکانیان لە عێراق و ناوچەکە تەرازوی خواستەکانیان ناهاوسەنگە بەم پرسە و دەبێت دووجار هەڵوەستەبکەین ، عێراقی دوای داعشیش داشی سوارە و کارێک بکرێت هەموو قوربانی و نەبەردیەکانی پێشمەرگە و گەریلا بە باڵای ئەواندا نەبڕێت ، ژیرانە مامەڵەیەکی سیاسی تەندروست بەگەڕ بخرێت بە وەرگرتنی زۆرترین پاداشت (سیاسی وئابوری)، هەر بۆیە تەواوی ئەگەرەکان ئاماژەن بە سەنگینی ئەو بەردەی کە پێتان هەڵناگیرێت ، تەنها ئامۆژگاریش بە ئەوەی مەینەتەڕەن پێش هەر هەنگاوێک ئەگەر دەکرێت لەبەردەم ئاوێنەی گەلەدا تەماشایەکی ڕوخسارتان بکەن.

ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان لەسەر چ بنەمایەک دەبێت؟؟! … شکار ئەسعەد

فاکتەری سەرەکی و خاڵی جەوهەری بنەمای داڕشتنی بناغەی دەوڵەت بریتییە لە ئابوریەکی پتەوو بەهێز کە ئێستا کوردستان بەداخەوە خاوەنی ئەو ئابوریە نیە کە ئەویش هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ خەمساردی و نەبونی پڕۆژەی ئابوری بەهێز لە پێشودا کە ئەم هەرێمە هەندەی سێ دەوڵەتی ناوچەکە بودجەی لە بەغدادەوە بۆ دەهات لە پشکی لەسەدا حەڤدەی داهاتی عێراق و ئەم بڕە زۆرە هەموی لە نێوان حیزبەکاندا دیزە بەدەرخەنە دەکراو لەهەدەر دراو نەتوانرا بکرێتە بنەمایەکی بەهێز بەجۆرێک کە ئیستە نەک ئابوری بەهێز نیە بەڵکو فەرمانبەرەکانیشی موچەی تەواوەتی وەرناگرن نموونەش فەرمانبەرێک گەر خاوەنی ١٠ ساڵ خزمەت بێت لە وەزارەتی پەروەردەدا موچەکەی ناگاتە $٤٥٠ دۆلاری ئەمریکی .دەوڵەت دروست کردن پشت ئەبەستێت بە سستماتیک کردنی سەرجەم دامەزراوەفەرمیەکانی وڵات کە تا ئێستاش بە فەرمانگە بچووکەکانیشەوە بە ئینتیمای حزبی و خزم خزمێنە نەبێت مامەڵەو کاروباری هاوڵاتیان ناچێتە ڕێوە جا مامەڵەکەت گەورەبێت یان بچووک . دروست کردنی دەوڵەت پەیوستی بە دامەزراوەیەکی

سەربازی بەهێزو توند و تۆڵ و تێرو تەسەلە لەڕوی پێداویستی و مەشق و چەک و جبەخانەوە و کە ڕاستوخۆ لەژێر فەرمانی فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکانی وڵاتدا بێت نەوەک وەک ئێستای هەرێمی کوردستان کە هەردوو حزبی فەرمان ڕەوا(ی.ن.ک) و (پ.د.ک) خاوەنی دەیان جۆری هێزی تایبەت و حزبین و تا ماوەک پێش ئێستا لە هاوڕێ و دۆستە پێشمەرگە کانمان ئەمان بیست کە خۆیان فیشەک ئەکڕن بۆ سەنگەرەکانیان بۆ ڕووبەڕوبنەوەی تیرۆریستانی داعش . دورست کردنی دەوڵەت پێویستی بە برەودانە بە کەرتی کشتوکاڵ بەجۆرێککە بتوانرێت جگە لە پێداویستی ناوخۆ بتونرێت بەهەناردە کردنی بەرووبومی کشتوکاڵی بۆ دەرەوەی وڵات کەرتی بازرگانی و کەرتی ئابوری پێ بەهێز بکرێت کە ئەمە خۆی لە خۆیدا دەبێتە دەستی کاری ناوخۆی و بێ کاری نەک کەم دەکاتەوە بەڵک و بنە بڕیشی دەکات .دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە سەروەری یاسایە ، بەجۆرێک هاوڵاتیەکی ئاسای بێ پلە و پۆست□ ی ئەم وڵاتی لەگەڵ باڵاترین بەرپرسی ئەم هەرێمی کوردستانەدا کە گەر سکاڵایەکی یاسای لەسەر تۆمار کرا لە دادگا لەبەردەم دادگادا ملکەچی یاسا بێت خۆ گەر نەهاتە بەردەم دادگا دەوڵەت بوێر بێتو توانای ڕاپێچ کردنی هەبێ بۆ بەردەم دادگا بێ سڵەمینەوە لە چاوو سورکرنەوەی حزب و شەخس دەوڵەت و پیاوانی یاسا هەڵبستن بە بە جێ کردنی ئەرکی فەرمی خۆیان دروست کردنی دەوڵەت پێویستی بە بنەبڕ کردنی گەندەڵی هەیە کە هەر کەس و تاکێک گەندەڵی کرد و یاخود کار ئاسانی کرد بۆ گەندەڵی بێ جیاوازی کە خاوەنی خەباتی شاخبێت یان خاوەنی خەباتی شار وە هیچ پاساوێک قبوڵ نەکرێت بۆ دادگایی نە کردنی ، دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە سستمێکی کەرتی تەندروستی بەهێزە کە هێندەی کارمەندو دکتۆری بەتوانا و خاوەن ئەزمون و دەرمان و ئامێرە پزیشکیەکان هەبێت کە خەڵکی لە وڵاتانی دەرەوە بۆ وەرگرتنی چارەسەر ڕوبکەنە وڵاتە کەمان ، نەک وەکو ئەوەی لە ماوەی ڕابردوودا ڕویدا لەبەر هۆکاری نەزانینی کارمەندو پزیشک و کەمو کوڕی لە چۆنیەتی کوالێتی دەرمان و بەکار هێنانی دەرمانی ماوە بەسەرچو دەستی منداڵێک بڕدرایەوە. نموونەی وڵاتی سوید ئەکەمە نموونە کە یەکێکە لەو وڵاتانەی جیهان کە خاوەنی سستمێکی تەندروستی بەهێز و وردە کە نەخۆشێک چارەسەرە کانی بە تەواوەتی وەرنەگرێت ڕاستوخۆ دکتۆرەکەی ئاگادارە و پێی دەڵێت کە هێندەت دەرمان وەرگرتوە و هێندەشت وەر نەگرتوە !! دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە سستمێکی بەهێزی پەروەردەیەکە خۆی ببینێتەوە لە دابینکردنی کۆی پێداویستیەکانی پرۆسەی پەروەردەکردن نموونە ی خۆماڵیش تائێستا یەک بینای خوێندنگەی بنەڕەتی ٣ بۆ ٤ دەوامی تێدا دەکرێت ، دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە ڕێزگرتنی دەنگی خەڵکی و

سەجەم دامەزراوەفەرمیەکانی وڵاتە و نموونەی خۆماڵیش پەکخستنی پەڕلەمانی کوردستانە . کەی ئەوانەی باسم کردون جێ بەجێ کرا هەموومان بێ جیاوازی ڕەنگ و دەنگمان خۆمان ئەکەینە فیدای ئەو دەوڵەتەنەک بمانکەنە خاوەنی دەوڵەتێک وەک یەکێک ل□ دەوڵەت□ ه□زارەکانی قاڕەی ئەفریقیا